

Terörizm Çalışmaları: Türkiye'deki Araştırmalara İlişkin Betimsel Bir Analiz

Terrorism Studies: A Descriptive Analysis on Researches in Turkey

Engin AVCI* ve Cenker Korhan DEMİR**

Öz

Bu çalışmanın amacı, terörizm konusunda Türkiye'de yapılan akademik çalışmaları içerik ve kullanılan bilimsel araştırma yöntemleri açısından inceleyerek genel durumu ortaya koymaktır. Bu çerçevede, öncelikle çağdaş terörizm çalışmaları konusundaki uluslararası araştırmalar incelenmiş; daha sonra Türkiye'deki terörizm çalışmaları boylamsal olarak konu, kapsam ve yöntem açısından nicel ve nitel tekniklerle analiz edilmiştir. Bu maksatla, araştırma kapsamına giren doktora ve yüksek lisans tezleri ile Türkiye'de yayımlanan akademik makaleler taranarak üç farklı veri seti oluşturulmuştur. Ayrıca, terörizm konusunda çalışmaları olan akademisyenlere anket ve mülakat uygulanmıştır. Son olarak, ulaşılan bulgular ışığında alanın zayıf yönleri ile literatüre nasıl katkı yapılabileceği hususları tartışılmıştır. Türkiye'deki terörizm çalışmalarının çok disiplinli bir özellik sergilediği; farklı akademik disiplinlerden ve yeterli sayıda uzman akademisyenin yetiştirilemediği;

* Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, e-posta: engavci@gmail.com.

** Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, e-posta: ckdemir@gmail.com.

Bu makale, Uluslararası İlişkiler Konseyi ve Yaşar Üniversitesi tarafından 2016 yılında İzmir'de düzenlenen VII. Uluslararası İlişkiler Çalışmaları ve Eğitimi Kongresinde sunulan "Terörizm Çalışmaları: Türkiye Nerede?" başlıklı bildirin geliştirilmesi ve güncellenmesi ile oluşturulmuştur. Söz konusu bildirin, farklı verileri kapsayan başka bir versiyonu ilk kez *All Azimuth* dergisinde yayımlanmıştır. Bkz. Cenker Korhan Demir and Engin Avci, "Turkish Terrorism Studies: A Preliminary Assessment", *All Azimuth*, 2017, 1-23, <http://dx.doi.org/10.20991/allazimuth.321155>.

Geliş Tarihi / Received : 07.07.2017
Kabul Tarihi / Accepted : 08.08.2017

çoğunlukla ikincil kaynaklara ve literatür taramasına dayandığı; kavramsal ve kuramsal çalışmalar ile ampirik (deneysel) araştırmaların yetersiz olduğu; nitel yöntem ve analiz tekniklerinin baskın bir şekilde kullanıldığı araştırmanın sonuçları arasındadır.

Anahtar Kelimeler: *Terörizm Çalışmaları, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Veri Seti, Doktora Tezi, Yüksek Lisans Tezi, Akademik Makale.*

Abstract

This study aims to determine the academic disciplinary condition of the terrorism studies in Turkey through analyzing their context and scientific research methods. Firstly, contemporary international terrorism studies have been examined, and then terrorism studies in Turkey have been analyzed longitudinally via qualitative and quantitative techniques according to their topic, context, and methodology. To reach this aim, three different datasets have been generated after examining theses, dissertations, and academic articles published in Turkey. Additionally, interviews have been conducted with and questionnaires have been sent to the academicians who study terrorism and related topics. Further, the study has discussed the problems based on the findings on terrorism researches and how to contribute to the terrorism studies. The study has concluded that terrorism studies in Turkey are multi-disciplined; based on secondary sources and literature review; lack of terrorism experts from different academic disciplines; insufficient in definitional and theoretical discussions, and empirical researches; dominated by qualitative research and analysis techniques and methods.

Keywords: *Terrorism Studies, Scientific Research Methods, Dataset, Doctoral Dissertation, Master's Thesis, Academic Article.*

1. Giriş

Terörizm, tarihsel olarak oldukça eski bir güvenlik sorunu olmasına rağmen, akademisyenlerin yoğun bir şekilde ilgisini çekmesi 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra olmuştur. Terörist örgütlerin 1960'lı yıllarda uçak kaçırma eylemleri ile uluslararası bir boyut kazanan terörizm, özellikle 21'inci yüzyılın ilk yıllarında Batı'da yaygınlaşan terörist eylemlerin yıkıcı etkisi sonucunda akademik

çalışma alanı olarak bambaşka bir boyuta ulaşmıştır. Öyle ki yalnızca 11 Eylül’ü izleyen 12 ayda terörizm konusunda 150 kitap yayımlandığı,¹ 1971-2002 döneminde yayımlanan 6.041 makalenin yarısından fazlasının 2001 ve 2002 yıllarında kaleme alındığı bilinmektedir.²

Aslında uluslararası literatürde özellikle ABD ve Avrupa merkezli bir grup akademisyen tarafından terörizm konusunda yapılan kapsamlı çalışmalar olduğu söylenebilir. Örneğin; Schmid’in terörizme ilişkin kavramları, teorileri, veri tabanlarını ve literatürü incelediği “*Political Terrorism*” isimli kitap ile Silke, Crenshaw ve Merari gibi önde gelen araştırmacıların terörizm çalışmalarındaki kavram, yöntem, veri tabanları ve veri analiz tekniklerine ilişkin problemler üzerine yayımladıkları makaleler 11 Eylül öncesi dönemde terörizm araştırmalarının genel durumunu ortaya koymak açısından önemlidir.³ Bu çalışmalar o yıllarda uluslararası terörizm literatüründe tartışmaya hazır bir bilgi birikimine ulaşıldığının en açık göstergesidir.

Uluslararası akademik ortamda bu gelişmeler yaşanırken, Türkiye’deki terörizm çalışmalarının nicelik ve nitelik açısından gelişimi gecikmeli bir seyir izlemiş; yeterli bilgi birikiminin oluşması zaman almıştır. Öte yandan, 1960’lardan itibaren farklı terörist örgütlerle mücadele eden Türkiye’de, terörizm konusunda yapılan bilimsel çalışmaların incelenmesi önemli bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacın giderilmesine katkı sağlamayı amaçlayan bu araştırma, terörizm konusunda Türkiye’de

¹ Andrew Silke, (ed.), *Research on Terrorism: Trends, Achievements and Failures*, Frank Cass, London, 2004, p. 25.

² Cynthia Lum, Leslie W. Kennedy, and Alison Sherley, “Are counter-terrorism strategies effective? The results of the Campbell systematic review on counter-terrorism evaluation research”, *Journal of Experimental Criminology*, 2006, Vol: 2, No. 4, 489-516, p. 491.

³ Bkz. Alex P. Schmid, *Political Terrorism: A Research Guide to Concepts, Theories, Data Bases and Literature*, North-Holland Publishing, Amsterdam, 1984; Andrew Silke, “The Devil You Know: Continuing Problems with Research on Terrorism”, *Terrorism and Political Violence*, Winter 2001, Vol: 13, No. 4, 1-14; Martha Crenshaw “Current Research on Terrorism: The Academic Perspective”, *Studies in Conflict and Terrorism*, 1992, Vol: 15, No. 1, pp. 1-11; Ariel Merari, “Academic Research and Government Policy on Terrorism”, *Terrorism and Political Violence*, 1991, Vol: 3, No. 1, pp. 193-202.

yürütülen akademik çalışmalar ile akademisyenlerin bu konudaki görüşlerine dayanmaktadır. Uluslararası literatürdeki bulguların da yer aldığı araştırmada, terörizm konusunda Türkiye’deki akademik çalışmaların konu, kapsam ve bilimsel araştırma yöntemleri açısından incelenerek genel durumunun ortaya konulması hedeflenmiştir. Araştırmanın temel iddiası, Türkiye’deki terörizm çalışmalarının içerik ve bilimsel araştırma yöntemleri açısından geliştirilmeye muhtaç olduğudur.

İki bölümden oluşan makalenin ilk bölümünde terörizm araştırmaları üzerine yapılan uluslararası çalışmalar ile yeni yaklaşımlar ele alınmıştır. Öncelikle terörizm çalışmalarının gelişimi ile disipline ilişkin hususların ele alındığı bu bölümde, bilimsel araştırma yöntemleri konusunda alanda süregelen tartışmalar ve sorunlar irdelenmiştir. İkinci bölümde Türkiye’deki terörizm çalışmaları belirlenen kriterler çerçevesinde boylamsal bir yaklaşımla incelenmiştir. Bu bölümde terörizm çalışmaları konusunda oluşturulan üç farklı veri tabanına dayalı olarak içerik ve yöntemle ilişkin bulgular analiz edilerek çıkarımlarda bulunulmuştur.

2. Terörizm Çalışmalarının Gelişimi ve Problemleri

Bazı araştırmacılar çağdaş terörizmin 19’uncu yüzyılın sonlarında Çarlık Rusya’ında ortaya çıkan anarşist *Naradnoya Volya* örgütüyle yükselişe geçtiğini savunurlar.⁴ “Bomba felsefesi” olarak da anılan anarşist dalga⁵ 20’nci yüzyılın ilk çeyreğinde yerini “sömürge karşıtı” yeni bir dalgaya bırakırken, İkinci Dünya Savaşı’nın izlerinin silinmeye başladığı bir dönemde, Sovyetler Birliği’nin ideolojik desteğinde yeşeren “yeni sol dalga”, kendini yeni bir terörizm türü olarak 1960’larda hissettirmeye başlamıştır. Özellikle Avrupa’da taban bulan siyasi şiddet hareketleri çoğu araştırmacı için gerçek anlamda modern terörizmin

⁴ David C. Rapoport, “The Four Waves of Rebel Terror and September 11”, Charles Kegley, (ed.), *The New Global Terrorism*, Pearson, New Jersey, 2008, p. 41.

⁵ Bkz. Marie Fleming, “Propaganda by the deed: Terrorism and anarchist theory in late nineteenth-century Europe”, *Studies in Conflict and Terrorism*, 1980, Vol: 4, No. 1-4, pp. 1-23; Richard Jensen, ‘Daggers, Rifles and Dynamite: Anarchist Terrorism in Nineteenth Century Europe’, *Terrorism and Political Violence*, 2004, Vol: 16, No: 1, pp. 116-153.

başlangıcı olarak kabul edilmektedir.⁶ Bu yönüyle terörizmin bilimsel araştırmalara konu olması da o döneme denk gelmektedir.

Yaklaşık 60 yıla yaklaşan terörizm araştırmaları günümüze kadar farklı süreçlerden geçmiş ve güvenlik çalışmaları arasında kendine istisnai bir yer edinmiştir. Başlangıcından günümüze terörizm çalışmalarının gelişimi beş safhada incelenebilir.⁷ Tablo-1'de özetlendiği gibi, terörizm çalışmaları buldukları tarihsel bağlama göre farklı özellikler sergileyerek günümüze kadar ulaşmıştır.

Tablo-1: Uluslararası Terörizm Çalışmalarının Gelişimi.

S.Nu.	Dönem	Yıllar	Baskın Özellikler
1	Hazırlık dönemi	1960-1969	Terörizm, siyasal şiddet çalışmaları içerisinde yer almıştır. Ayaklanma literatürü içinde bir alt konu olarak görülmeye başlamıştır.
2	Yükseliş dönemi	1970-1978	Saha uzmanlarının katkıları artmış, terörizm kendine özgü bir konu olarak çalışılmaya başlanmıştır. Terörizmin uluslararasılaşması alanın yerinin belirginleşmesine neden olmuştur.
3	Olgunlaşma dönemi	1979-1985	Yayınlar normal bir seyirde devam ederken araştırmacılar uzmanlaşmış ve alan kararlı hâle gelmiştir.
4	Kriz dönemi	1986-2000	Sol ideoloji temelli örgütler etkinliklerini yitirmiş, yayınlar ve fonlar azalmış, akademik çalışmalar azalma eğilimine girmiştir.
5	Yeniden Yükseliş dönemi	2001-	Terörizm araştırmaları altın çağına girmiştir. 11 Eylül saldırıları sonrasında terörist eylemlerin yoğunluk ve çeşitliliğinde yaşanan değişim, farklı akademik disiplinlerin alana ilgisinin artmasına neden olmuştur.

⁶ Bruce Hoffman, *Inside Terrorism*, New York, Columbia University Press, 2006.

⁷ Cenk Korhan Demir and Engin Avcı, "Turkish Terrorism Studies: A Preliminary Assessment", *All Azimuth*, 2017, 1-23, <http://dx.doi.org/10.20991/allazimuth.321155> (Erişim Tarihi: 15.06.2017).

Hazırlık döneminde terörizm yalnız başına bir araştırma konusu olmaktan çok siyasal şiddet çalışmalarının bir alt türü olarak algılansa da, önemli çalışmaların varlığı dikkat çekmektedir.⁸ Üretken bir özellik sergileyen yükseliş döneminde,⁹ güvenlik ve istihbarat kurumlarında çalışan araştırmacı ve akademisyenlerin sayısı artarken terörizm; siyasal şiddet, silahlı çatışma ve gerilla savaşının bir alt kategorisi olmaktan ziyade “kendine özgü” bir konu olarak kavramsallaştırılmıştır.¹⁰ 1979’da başlayan olgunlaşma döneminin belirgin özelliği ise, yayın sayılarındaki doğrusal artış ile araştırmacıların uzmanlaşmasıdır.¹¹ Soğuk Savaş sonrası radikal sol grupların etkisini kaybetmesi, terörizm çalışmalarında görece bir azalışa neden olmuş¹² ve kriz dönemi olan dördüncü safhada yayınlar, akademik topluluklara üyelikler ve araştırma fonları azalmıştır. 11 Eylül’e kadar devam eden bu süreçte dünya genelinde yalnızca terörizm konusuna odaklanan 100 civarında araştırmacı olduğu tahmin edilmektedir.¹³

11 Eylül’den sonra başlayan beşinci dönemde terörizm ve terörizmle mücadele konusundaki akademik çalışmalar önemli bir artış göstermiştir. Bir araştırmaya göre, 1971-2003 döneminde yayımlanan akademik makalelerin yarısından fazlası 2001 ve 2002 yıllarında kaleme

⁸ Brian Crozier, *The Rebels*, Chatto and Windus, London, 1960; Thomas P. Thornton, “Terror as a Political Agitation”, Harry Eckstein, (ed.), *Internal War: Problems and Approaches*, The Free Press of Glencoe, New York, 1964, pp. 71-91; Eugene V. Walter, “Violence and the Process of Terror”, *American Sociological Review*, Spring 1964, Vol: 29, No. 2, pp. 48-257.

⁹ Edna O. F. Reid, “Evolution of a Body of Knowledge: An Analysis of Terrorism Research”, *Information Processing and Management*, 1997, Vol: 33, No. 1, 91-106, p. 96; Avishag Gordon, “Terrorism and Knowledge Growth: A Databases and Internet Analysis”, Andrew Silke, (ed.), *Research on Terrorism: Trends, Achievements and Failures*, Frank Cass, London, 2004, p. 110.

¹⁰ Alex P. Schmid, “The Literature on Terrorism”, Alex P. Schmid, (ed.), *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, Routledge, London, 2011c, p. 459.

¹¹ Edna O. F. Reid, 1997, *op.cit.*

¹² Alex P. Schmid, “The Literature on Terrorism”, Andrew Silke, (ed.), *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, Routledge, London, 2011a, p. 459.

¹³ Andrew Silke, 2001, *op.cit.*

alınmıştır.¹⁴ Bu süreçte hakemli dergilerdeki makalelerin %300 oranında arttığı belirtilmektedir.¹⁵ Yapılan başka bir çalışmada, alanın en çok atf alan ilk 100 makalesinin 63'ünün 2001'den sonra yayımlandığı görülmüştür.¹⁶ Ayrıca bu dönemde, terörizm konusunda dersler verilmeye başlanmış; üniversitelerde terörizm konusunda lisans ve lisansüstü programlar açılmış ve artan sayıda doktora öğrencisi tezlerini terörizmle ilişkili konulardan seçmeye başlamıştır.¹⁷ İlave olarak, terörizme ilişkin konuları kapsamlarına alan araştırma merkezleri, enstitüler, programlar ve projelerin sayısında da artış olmuştur.¹⁸ Terörizm çalışmalarının en üretken dönemini yaşadığı bu süreç hâlen devam etmektedir.

Öte yandan, terörizm konusuna artan ilginin bir göstergesi olarak 1977 yılından itibaren terörizm konusunda süreli yayın yapan hakemli akademik dergilerin varlığı dikkat çekmektedir. Bunlar arasında *Terrorism* (1977-1991) ve *Studies in Conflict and Terrorism* (*SCT*, 1977-...) dergileri ikinci safhada; *Terrorism and Political Violence* (*TPV*, 1989-...) dördüncü safhada; *Perspectives on Terrorism* (2007-...), *Critical Studies on Terrorism* (2008-...), *Journal of Terrorism Research* (2010-...) beşinci safhada yayımlanmaya başlanmıştır. Bunların yanında, *International Security*, *Journal of Conflict Resolution*, *Journal of Peace Research*, *Security Dialogue*, *American Political Science Review*, *Small Wars & Insurgencies* gibi diğer akademik dergiler de terörizm konusundaki makalelere artan miktarda

¹⁴ Cynthia Lum et al., 2006, *op.cit.*

¹⁵ Pete Lentini, "Review Essay-Understanding and Combating Terrorism: Definitions, Origins and Strategies", *Australian Journal of Political Science*, 2008, Vol: 43, No. 1, p. 133.

¹⁶ Andrew Silke and Jennifer Schmidt-Petersen, "The Golden Age? What the 100 Most Cited Articles in Terrorism Studies Tell Us", *Terrorism and Political Violence*, Vol: 29, N.4, 2017, pp. 692-712.

¹⁷ Richard Jackson, "The Study of Terrorism 10 Years after 9/11: Successes, Issues, Challenges", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2012, Vol: 8, No. 32, 1-16.

¹⁸ Benjamin Freedman, "Terrorism Research Centres: 100 Institutes, Programs and Organisations in the Field of Terrorism, Counter-Terrorism, Radicalisation and Asymmetric Warfare Studies", <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/123/html> (Erişim Tarihi: 13.05.2016).

yer vermeye başlamıştır.

Günümüzde terörizm, bir kısmı uygulamadan gelen araştırmacılar olmak üzere, farklı disiplinlerden birçok akademisyen ve öğrencinin dikkatini çekmeye devam etmektedir. Buna rağmen, gelişim sürecinde terörizm çalışmaları önemli tartışmalara ve eleştirilere konu olmuştur. Bunları genel olarak alanın akademik içeriğiyle ilgili sorunlar ve yönetime ilişkin sorunlar olarak sınıflandırmak mümkündür.

2.1. Terörizm Çalışmalarında İçerikle İlgili Sorunlar

Terörizm çalışmalarının akademik içeriğinin sorgulanması alanın akademik bir disiplin olmayı hak edip etmediğiyle tartışmalarıyla başlatılabilir. Akademik bir disiplinde bulunması gereken asgari koşullar; söz konusu alanın kendi araştırmacılarının, bölümlerinin, ders programlarının, yayınlarının, konsept ve teorilerinin olması olarak sıralanabilir.¹⁹ Birçok araştırmacı terörizmin akademik bir disiplinin sahip olması gereken özellikleri taşıdığını ileri sürer. Terörizm çalışmalarında önemli bir bilgi birikiminin oluştuğunu belirten Schmid, kısıtlılıklara rağmen çalışmaların belirli bir olgunluğa eriştiğini iddia etmektedir.²⁰ Jackson da alanın kavramlara, tanımlara, kendine has bir içeriğe, terörizmin sebepleri ve mücadele konularında kabul gören varsayım ve açıklamalara sahip olduğunu vurgulamaktadır.²¹ Buna rağmen, terörizmin akademik bir disiplin olmayı hak edip etmediği konusundaki tartışmalar hâlen sonlandırılmaktan çok uzak görünmektedir.

Kendine has özellikler taşımayan akademik araştırma alanları “disiplinler arası” veya “çok disiplinli” olarak tasnif edilebilir. “Çok disiplinlilik”, bir konuda çalışan akademisyenlerin kendi disiplinlerinin yaklaşımlarını ve özelliklerini çalıştığı alana baskın olarak yansıtması

¹⁹ Atıla Eralp. “Uluslararası İlişkiler Disiplininin Oluşumu: İdealizm- Realizm Tartışması”, Atıla Eralp, (der.), *Devlet, Sistem, Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1997.

²⁰ Alex P. Schmid, 2011a, op.cit., p. 470.

²¹ Richard Jackson, “Knowledge, Power and Politics in the Study of Political Terrorism”, Richard Jackson et al., *Critical Terrorism Studies: A New Research Agenda*, Routledge, London, 2009, p. 66.

durumudur. Bu durumda araştırmacılar çalıştıkları alanın yöntem ve konularını kullanma ya da öğrenme yerine sadece kendi alanlarının bakış açısını inceleme alanına yansıtır. “Disiplinler arası” yaklaşım ise, bir araştırma konusunu çalışan uzmanlar farklı akademik disiplinlerden olsalar bile, konu, konsept ve yöntem üzerinde belirli bir bütünlüşme olduğuna işaret eder.²² “Disiplinler arası” yaklaşım, akademik alanda kavramlar, teoriler ve belki de yöntem konusunda bir tür uzlaşmaya sahip olduğunu ifade ederken; çok disiplinli yaklaşım müşterek bir zemine sahip değildir.

Bu anlamda, terörizm konusunda araştırma ve yayın yapan akademisyenlerin faaliyet gösterdikleri akademik disiplinlere bakmak da önemli bir veri sağlayabilir. Bir araştırmaya göre, 1990-1999 yıllarında yayın yapan yazarların geçmiş deneyimleri ve uzmanlıkları incelendiğinde, akademisyenlerin siyaset bilimi disiplininde yoğunlaştığı görülmüştür (%48,6).²³ Günümüzde bu dağılımın diğer disiplinler lehine değişmiş olabileceği savlanabilir. Örneğin; terörizm konusundaki 198 makalenin incelendiği başka bir çalışmada, yazarların temel araştırma alanlarına göre dağılımlarına bakıldığında, siyaset bilimini (%32), uluslararası ilişkiler (%29), iktisat (%12), kamu yönetimi (%5), psikoloji (%5) ve hukuk (%4) alanları takip etmektedir.²⁴ Alanın birçok farklı disiplinin ilgi alanına girmiş olması yayınlara da yansımıştır. Terörizmle ilgili en fazla atıf alan ilk 100 makalenin incelendiği bir çalışmada bunların 62 farklı dergide yayımlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca, yapılan çalışmaların uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi, tarih, ekonomi, tıp, hukuk, psikoloji ve sosyoloji gibi birçok farklı alandan gelmiş olması ve 11 Eylül'den sonra yapılan kolektif akademik çalışmaların %10'dan %22'lere artış göstermesi terörizmin

²² Ersel Aydın, Erol Kurubaş ve Haluk Özdemir, *Yöntem, Kuram, Komplo: Türk Uluslararası İlişkiler Disiplininde Vizyon Arayışları*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2009, ss. 28-30.

²³ Andrew Silke, 2001, *op.cit.*

²⁴ Cenker Korhan Demir and Engin Avcı, 2017, *op.cit.*, p. 13.

bir konu olarak birçok disiplinin ilgisini çektiğinin göstergesidir.²⁵

Terörizm ve akademik disiplin tartışmalarını besleyen başka bir problem, yeterli akademik altyapısı olmayan yazarların terörizm konusunda yayın yapmasının önünde bir engel bulunmamasıdır.²⁶ Terörizm konusunda yayın yapan dergilerde, akademisyen olmayanlar tarafından yapılan katkılar siyaset bilimi ve iletişim çalışmalarındaki dergilerden çok daha fazladır.²⁷ Ayrıca, 1990'larda yayımlanan çalışmaları inceleyen bir araştırmaya göre, makalelerin %83'ü bir kez yayın yapan yazarlar tarafından kaleme alınmıştır.²⁸ Stampnitzky, 1972-2001 döneminde terörizm konulu konferanslarda yer alan 1.796 araştırmacıdan 1.505'inin (yaklaşık %84'ünün) yalnızca bir kez görüldüğüne dikkat çeker; alan kendini uzman ilan eden araştırmacılarla doludur ve kimin gerçekten uzman olduğuna ilişkin bir kriter yoktur.²⁹ Terörizm çalışmalarında devamlılık yoktur³⁰ ve terörizm konusu temel araştırma alanı olarak tercih edilmemektedir.³¹

Terörizmi araştırma alanı olarak yalnızca bir akademik disiplinin içine yerleştirmek zordur, üstelik konuya bu şekilde yaklaşmak yorumların yüzeysel kalmasına da neden olabilir. Terörizm, içinden çıktığı ve geliştiği bağlamdan ayrı olarak anlaşılabilir.³² Terörizmin birey, grup, devlet ve uluslararası sistem gibi analiz seviyelerinde

²⁵ Silke and Schmidt-Petersen, *op.cit.*, p.692-712.

²⁶ Lisa Stampnitzky, "Disciplining an Unruly Field: Terrorism Experts and Theories of Scientific/Intellectual Production", *Qual Sociol*, 2010, pp. 1-19.

²⁷ Avishag Gordon, "Terrorism and the Scholarly Communication System", *Terrorism and Political Violence*, 2001, Vol: 13, No. 4, pp. 116-124.

²⁸ Andrew Silke, 2001, *op.cit.*

²⁹ Lisa Stampnitzky, 2010, *op.cit.*

³⁰ Avishag Gordon, "Transient and Continuant Authors in a Research Field: The Case of Terrorism", *Scientometrics*, 2007, Vol: 72, No. 2, pp. 213-224; Avishag Gordon, "Terrorism as an Academic Subject after 9/11: Searching the Internet Reveals a Stockholm Syndrome Trend", *Studies in Conflict and Terrorism*, 2005, Vol: 28, No. 1, 45-59, p. 49.

³¹ Ariel Merari, 1991, *op.cit.*

³² Harmonie Toros and Jeroen Gunning, "Exploring a Critical Theory Approach to Terrorism Studies", Richard Jackson et al., (eds.), *Critical Terrorism Studies: A New Research Agenda*, Routledge, London, 2009, p. 98.

inceleyen araştırmalar; terörizm çalışmalarının siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, sosyoloji, psikoloji, ekonomi, tarih, yönetim ve organizasyon gibi geniş bir akademik disiplinler topluluğundan etkilendiğini vurgulamaktadır.³³ Akademik bir araştırma alanı olarak çok disiplinli bir özellik taşıyan terörizm, farklı disiplinlerin kavram ve teorileri ile analiz edilerek incelenmeye ihtiyaç duyar. Bundan dolayı, terörizm olgusunun farklı disiplinlerin bakış açılarını içeren bütüncül bir yaklaşımla çalışılması gerekmektedir.

Alanın farklı disiplinlerin ilgisine açık olması, ele aldığı konuların da çok geniş bir yelpazede seyretmesine neden olmuştur. Terörizm üzerine yapılan araştırmaların hangi konuları kapsamaması gerektiği üzerine birincil kaynakları kullanarak bir çalışma yapan Alex Schmid,³⁴ alanda ilgi gören konuların ‘terörizm’ ve ‘terörizmle mücadele’ gibi iki alt konu başlığına ayrılabilceğini ifade etmiştir. Bunlardan ‘terörizm’ alt başlığında terörizme kavramsal ve tanımsal yaklaşımlar, terörizmin tarihi, terörizmin sebepleri, terörist örgütlerin yapısı, eylem ve taktikleri, terörizmin hukuksal boyutlarında; ‘terörizmle mücadele’ alt başlığında ise siyasi, sosyal, psikolojik, hukuksal boyutlar, istihbarat, güvenlik kuvvetlerin koordineli kullanılması ve hukukun üstünlüğü gibi konulara atıf yapıldığı özellikle dikkat çekmektedir.

Konu açısından terörizm çalışmalarının günümüzde hangi konuları tartıştıkları yayımlanan kitaplar ve makalelerden anlaşılabilir. Uluslararası ortamda son zamanlarda yapılan yayımlarda, terör örgütleri odaklı çalışmalara öncelik verildiği ve burada da ilk sırayı DAESH’in aldığı, sonrasında El Kaide’nin geldiği görülmektedir. Kuramsal olarak ise terörizmin ideolojik altyapısı ve bununla mücadele ile radikalleşme alanları ilgi çekmektedir.

Bunun yanında, alana çok farklı disiplinlerden katkıların yapıldığı

³³ Cenker Korhan Demir, *Sebeplerinden Mücadele Yöntemlerine Etnik Ayrılcı Terörizmin Analizi: PIRA, ETA, PKK*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2017, ss. 99-146.

³⁴ Yazar, verilerini terörizmle ilgili çalışan 91 kişiye 2006 yılında uyguladığı ankete dayandırmaktadır. Bkz. Alex P. Schmid, “Introduction”, Alex P. Schmid, (ed.), *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, Routledge, London, 2011b, p. 7-8.

dikkat çekmektedir. Bunlar, ayaklanmalardan etnik ve dini çatışmalara; tarihsel yaklaşımlara; ekonomi, siyaset, psikoloji ve sosyoloji gibi bilim alanlarından kuramlarla terörizmi açıklama gayretlerine; iletişim kuramları ve örgütsel yaklaşımlara kadar çok geniş bir içeriğe sahiptir.³⁵

2.2. Terörizm Çalışmalarında Yönteme İlişkin Sorunlar

Terörizm çalışmalarında tercih edilen bilimsel araştırma yöntemlerine yöneltilen eleştirilerin önemli bir kısmı kullanılan veriler ile bunların analizi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Birçok araştırmacı terörizm çalışmalarında kullanılan birincil kaynakların yetersizliği ile açık kaynaklar ve ikincil verilerin çok sık kullanıldığı konusunda hemfikirdir.³⁶ Schmid ve Jongman'ın “sosyal bilimlerde muhtemelen bu kadar az araştırmaya dayalı olarak bu kadar çok şeyin yazıldığı alan çok nadirdir. Belki de literatürün %80'i araştırma temelli değildir...” şeklindeki ifadeleri dikkat çekicidir.³⁷ Terörizm araştırmalarının yoğun bir şekilde açık kaynaklara bağlı kaldığını belirten Silke de, araştırmaların %62'sinin belge analizine/incelemesine dayandığını, sadece %1'lik kısmında yapılandırılmış mülakatların kullanıldığını vurgulamaktadır.³⁸ 1971-2003 döneminde yayımlanan terörizm makalelerini inceleyen Lum, bunlardan sadece %3'ünün alana yönelik analizlere dayandığını, çoğunluğunun kuramsal tartışmalardan veya görüşlerden oluştuğunu belirtmektedir.³⁹ 11 Eylül saldırılarından sonra kısmen değişim olsa da, günümüzde, akademik makalelerin sadece %30'a yakın bir bölümünün alana yeni veri sunabildiği görülmektedir.⁴⁰ Bu durum, terörizm

³⁵ Alex P. Schmid, 2011b, *op.cit.*, p. 11-12.

³⁶ Alex P. Schmid and Albert J. Jongman, *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*, Transaction Publishers, London, 1988, p. 138; Schmid, 1984, *op.cit.*, p. 11.

³⁷ Alex P. Schmid and Albert J. Jongman, 1988, *op.cit.*, p. 179. 1968 ve 1998 yılları arasında yapılan 6.000 çalışmayı inceleyen yazarlar teröristlerin eylemleri nasıl gerçekleştirdiklerine ilişkin herhangi bir veriye ulaşamadıklarını belirtmiştir.

³⁸ Andrew Silke, 2001, *op.cit.*

³⁹ Cynthia Lum et al., 2006, *op.cit.*, pp. 491-492.; Marc Sageman, “The Stagnation in Terrorism Research”, *Terrorism and Political Violence*, 2014, Vol: 26.

⁴⁰ Silke and Schmidt-Petersen, *op.cit.*, p.699.

çalışmalarının var olan bilginin büyük oranda tekrar edildiği bir alan olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bu eleştirilere katılmamak mümkün değildir. Fakat terörizm konusunda güvenilir ve geçerli bilgi elde etmek çok da kolay değildir. Terörist örgütlerin saldırgan tutumlarından kaynaklanan güvenlik endişeleri nedeniyle, araştırmacılar akademik standartları karşılayan verilere kolaylıkla sahip olamaz.⁴¹ Zaman ve bütçe konusundaki kısıtlılıklar da analiz için ihtiyaç duyulan birincil verilere ulaşılmasını hemen hemen imkânsız kılar. Öte yandan, terörizmle mücadelenin doğası gereği, gizli bilgilerin açığa çıkması konusundaki kaygılar yüzünden, hükûmetler bilgi paylaşma ve araştırma projelerine bütçe ayırma konusunda istekli davranmaz. Bu isteksizlik, ürünlerin kalitesini de etkilemektedir.

Uluslararası terörizm çalışmalarının önemli veri kaynaklarından biri, terörist olaylara ilişkin veri tabanlarıdır. Bir araştırmaya göre, 30'dan fazla veri tabanı mevcuttur.⁴² İkincil kaynak olan veri tabanları araştırmacılara eylemlerin faileri, türleri ve hedefleri ile zamana göre değişen eğilimler konusunda yararlı bilgiler sunar. Bu kaynaklar aynı zamanda nicel araştırmalarda ve hipotez testlerinde kullanılabilir.⁴³ Bunun yanında, veri tabanlarının zayıf yönleri de vardır. Terörizmin tanımı konusundaki belirsizlik hangi olayın terörist eylem olduğuna ilişkin bir karar gerektirir ki, bu durum ilk adımda verinin güvenilirliği ve geçerliliği tartışmasına yol açar. Veri kaynağının güvenilirliği, hatalı kodlama, kaynak hakkında kayıt olmaması veya kısıtlı bilgi olması, olaylar hakkındaki belirsizlik ve genel bilgi eksikliği “güvenirlik ve geçerlilik” konusundaki şüpheleri besleyen hususlardır.⁴⁴

⁴¹ Ariel Merari, 1991, *op.cit.*

⁴² Alex P. Schmid, 2011b, *op.cit.*, p. 10.

⁴³ Jeffrey Ian Ross, “Taking Stock of Research Methods and Analysis on Oppositional Political Terrorism”, *The American Sociologist*, 2004, pp. 26-37.

⁴⁴ Gary A. Ackerman and Lauren E. Pinson, “Speaking Truth to Sources: Introducing a Method for the Quantitative Evaluation of Open Sources in Event Data”, *Studies in Conflict & Terrorism*, 2016, Vol: 39, Nos. 7-8, pp. 622-624.

Terörizm araştırmalarında kullanılan verilere ilişkin problem ve eleştiriler veri analizinde de kendini gösterir. Çoğunlukla nitel verilere dayalı olan terörizm çalışmalarında diğer sosyal bilim alanlarına kıyasla istatistiksel analizler çok daha az kullanılmaktadır.⁴⁵ Oysa istatistik programları büyük verilerin yönetilmesinde ve değişkenler arası ilişkilerin açıklanmasında pratik bir araçtır. Ayrıca günümüzde nitel verilerin de bilgisayar teknolojisiyle kolaylıkla analiz edilebildiğini not etmek gerekir. Bunun yanında, terörizm araştırmalarında nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanılması konusunun tartişıldığı yaklaşımlar da mevcuttur.⁴⁶

Bunların yanında, terörizm çalışmalarında yöntemsel problemlerin ötesinde epistemolojik ve ontolojik sorunların öne çıkarıldığı yaklaşımlar dikkat çekicidir. “Eleştirel terörizm çalışmaları” olarak anılan bu ekolün araştırmacıları, pozitivist yöntemlerin sahanın gerçeklerini yansıtmadığını düşünür. En önemli problemin Batılı olmayan sorunları Batı’nın metodolojisi ve bakış açısıyla anlamaya alışan Batılıların geleneksel aklından ortaya çıktığı ileri sürülür. Jackson, araştırmacının kendi kültüründen, değerlerinden, algısından ve kimliğinden bağımsız olarak analiz yapamayacağını; alanda ortaya çıkan tartişmaların, araştırmacının gerçek niyeti öyle olmasa da kendi siyasi-tarihî arka planının ürünü olduğunu ifade eder.⁴⁷ Araştırmacılar göre, terörizm çalışmalarının

⁴⁵ Andrew Silke, 2001, *op.cit.*

⁴⁶ “Analitik eklektik model” olarak adlandırılan yaklaşım için bkz. Rudra Sil and Peter Katzenstein, “Analytical Eclecticism in the Study of World Politics: Reconfiguring Problems and Mechanisms across Research Traditions”, *Perspectives on Politics*, June 2010, Vol: 8, No. 2, pp. 411-431. Bu konudaki benzer tartişmalar için, bkz. Robert Jackson, “Constructing Enemies: ‘Islamic Terrorism’ in Political and Academic Discourse”, *Government and Opposition*, 2007, Vol: 42, No. 3, pp. 394-426; Rainer Hülse and Alexander Spencer, “The Metaphor of Terror: Terrorism Studies in Constructivist Turn”, *Security Dialogue*, 2008, Vol: 39, No. 6, pp. 571-592; Nil S. Satana, Molly Inman, and Johanna Kristin Binnir, “Religion, Government Coalitions, and Terrorism”, *Terrorism and Political Violence*, 2013, Vol: 25, No. 1, pp. 29-52. Nitel ve nicel yöntemle ilişkin tartişma bu makalenin amaçları dışında olmakla birlikte, herhangi bir araştırmanın temel sorununun, araştırma sorularına objektif bir şekilde en uygun yöntem ve araçları kullanarak cevap aramak ve bilimsel bilgiye ulaşmak olduğunu belirtmek gerekir.

⁴⁷ Richard Jackson, “The Epistemological Crisis of Counterterrorism”, *Critical Studies*

birçoğu kişisel izlenime (empresyonist) dayalıdır ve yüzeyseldir. Bu çalışmaların çoğu vakaya özgü analizleri kapsar; dolayısıyla genellenebilir özellikleri ihtiva etmez.⁴⁸ Siyaset biliminin temel kavramlarının genellikle değer yüklü olduğu ve hislere hitap ettiği düşünüldüğünde,⁴⁹ siyasal şiddetin bir türü olan terörizmin bu tür tartışmalara açık olmasının kaçınılmaz olduğu görülebilir.

Terörizmin siyasi ve değer yüklü olma özelliği “objektiflik” tartışmasını gündeme taşımaktadır. Örneğin, Silke terörizmin duygusal bir yanı olduğuna, bu alanda objektifliği korumanın çok nadir görüldüğüne ve araştırmacıların kendi hislerini herhangi bir sosyal bilim alanından çok daha fazla yansıttıklarına işaret eder.⁵⁰ Jackson ise terörizm çalışmalarının doğası gereği siyasi ve ideolojik bir eğilim taşıdığını ileri sürerek bu çalışmaların hükümetlerin ideolojilerinden ayrı değerlendirilemeyeceğini belirtir.⁵¹ Bundan dolayı, terörizm çalışmalarında, özellikle de araştırmacının kendi yaşadığı ülke içindeki terörizmle ilgili çalışmalar söz konusu olduğunda, tarafsız olmanın çok zor olduğu söylenebilir.

Çağdaş terörizm çalışmalarının önemli problemlerinden biri de saha uzmanları ile akademik camia arasındaki iş birliği ve koordinasyondaki yetersizliktir. Terörizm melez kariyer gerektiren bir araştırma alanıdır.⁵² Sahadan gelen katkılar göz ardı edilmemelidir. Sageman’ın “istihbarat analistleri her şeyi bilir fakat anlayamaz; akademisyenler ise her şeyi anlar fakat her şeyi bilemez”⁵³ şeklindeki tespiti akademisyenlerle

on Terrorism, 2015, Vol: 8, No. 1, pp. 33-54; Lisa Stampnitzky, 2013, *op.cit.*

⁴⁸ Magnus Ranstrop, “Mapping Terrorism Studies After 9/11: An Academic Field of Old Problems and New Prospects”, Richard Jackson et al., (eds.), *Critical Terrorism Studies: A New Research Agenda*, Routledge, London, 2009, p. 14.

⁴⁹ Alex P. Schmid, “The Definition of Terrorism”, Alex P. Schmid, (ed.), *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, Routledge, London, 2011c, p. 41.

⁵⁰ Andrew Silke, 2001, *op.cit.*

⁵¹ Richard Jackson, 2009, *op.cit.*, pp. 67-68.

⁵² Lisa Stampnitzky, “Disciplining an Unruly Field: Terrorism Experts and Theories of Scientific/Intellectual Production”, *Qual Sociol*, 2010, pp. 1-19.

⁵³ Marc Sageman, 2014, *op.cit.*, pp. 565-580.

uygulayıcıların iş birliği içinde olduğu çalışmaların önemini ortaya koymaktadır. Silke, 1990-1999 yıllarında alana katkı yapan yazarların %15'inin kamu görevlisi ve güvenlik personeli [hükümet görevlisi (%9,6), askerî personel (%3,3) ve kolluk görevlisi (%2)] olduğunu belirtmektedir.⁵⁴

Alanın bu kadar problemine rağmen, uluslararası çalışmalarda sorunlarının farkında olan ve çözüm önerilerine kafa yoran bir kitlenin oluştuğu dikkatleri çekmektedir. Schmid'in de belirttiği gibi, geçmişe kıyasla ve daha önce hiç rastlanmadığı şekilde alanın sınırları, yöntemleri ve çalışanları belirlemeye başlamıştır.⁵⁵ Bu anlamda, yaşanan sorunları uluslararası ilişkiler disiplininin doğuşunda görülen ve aslında hâlen devam eden problemlere benzetmek mümkündür. Terörizm çalışma alanında geçmişle kıyaslandığında azımsanmayacak miktarda çalışan akademisyen ve uygulayıcı vardır; ciddi kuramsal çalışmalar yapılmaktadır; alanda çalışanlar yöntem sorunlarının farkındadır ve bunu kısıtlayıcı olmaktan ziyade çeşitlilik olarak görme eğilimindedir.

Çalışmanın bu kısmına kadar, terörizm çalışmalarında uluslararası alanda görülen eğilim ve sorunlar incelenmiştir. Makale, bir sonraki başlıkta Türkiye'deki terörizm çalışmalarının içerik ve yöntem açısından incelenmesi ile devam edecektir.

3. Türkiye'de Terörizm ve Terörizm Çalışmaları

Türkiye'de terörizm konusuna ilgi duyan kısıtlı sayıdaki akademisyenin öncülük ettiği akademik araştırmalar 2000'li yılların başlarında gelişmeye ve kurumsallaşmaya başlamıştır. Aslında uzun yıllar terörizmin farklı türleriyle mücadele eden Türkiye'de terörizm sorununun bilimsel anlamda gecikmeli olarak ele alınmış olması dikkat çekicidir. Küresel Terörizm Veritabanı (KTV)'na göre, 1970-2016 yılları arasında, yarıdan fazlası (%62) 2001 yılı öncesine ait olmak üzere, Türkiye'de 4.106 terörist eylem gerçekleşmiştir.⁵⁶ Grafik-1'de

⁵⁴ Andrew Silke, 2001, *op.cit.*

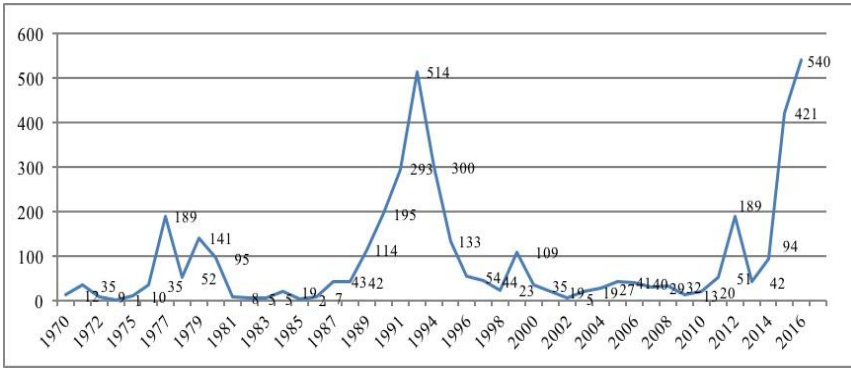
⁵⁵ Schmid, 2011a, *op.cit.*, p. 470.

⁵⁶ Terörist eylemlere ilişkin veriler Küresel Terörizm Veritabanı (KTV)'ndan (*Global Terrorism Database*) derlenmiştir. Bkz. <http://www.start.umd.edu/gtd/> (Erişim Tarihi:

Terörizm Çalışmaları:
Türkiye'deki Araştırmalara İlişkin Betimsel Bir Analiz

görüleceği gibi, 1972-1974, 1980-83, 1985-86, 2002 ve 2009 yılları istisna kabul edilirse, Türkiye'nin yaklaşık yarım asırdır terörizm tehdidine sürekli maruz kaldığı söylenebilir.⁵⁷ Öyle ki din temelli örgütlerden etnik ayrılıkçı/milliyetçi örgütlere, sol ideolojik temelli örgütlerden küresel ve sağ ideolojik temelli örgütlere, farklı motivasyonlarla beslenen gruplarla mücadele eden Türkiye, terörizm araştırmaları için adeta sosyal bir laboratuvar gibidir.

17
Güvenlik
Stratejileri
Yıl: 13
Sayı: 26

Grafik-1: Türkiye'deki Terörist Eylemler.

Yukarıda değinilen çarpıcı verilere rağmen, Türkiye'de terörizmin akademik çalışmalara daha çok konu olmaya başlaması ve ivme kazanması, güvenlikle ilgili devlet yükseköğrenim kurumları bünyesinde açılan lisansüstü programlar ile düşünce kuruluşları ve araştırma merkezleri sayesinde olmuştur. Terörizm konusundaki ilk lisansüstü

05.07.2017).

⁵⁷ KTV'ye kayıtlı olup faili tespit edilen 2.713 olayın örgütlere göre dağılımı; Kürdistan İşçi Partisi [*Partiya Karkerên Kurdistanê* (PKK)] (1.975), Devrimci Sol (Dev-Sol) (236), Halk Kurtuluş Örgütü (69), Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C) (36), Türkiye Komünist Partisi Marksist-Leninist (TKP-ML) (29), Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) (25), Ermenistan'ın Kurtuluşu için Gizli Ermeni Ordusu (ASALA) (17), Türkiye Hizbullahı (10) ve El Kaide (6) şeklindedir.

eğitim 2002 yılında Kara Harp Okulu (KHO) Savunma Bilimleri Enstitüsü'nde (SAVBEN) “Uluslararası Güvenlik ve Terörizm” bilim dalında yüksek lisans seviyesinde başlamış, 2006’da ise aynı programda doktora eğitimi açılmıştır.⁵⁸ Terörizm adıyla olmasa da, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü “Uluslararası Güvenlik ile Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi” programlarında 2001’de yüksek lisans ve doktora eğitimine başlamış ve terörizm araştırmalarını kapsamına almıştır.⁵⁹

Doğrudan terörizmle ilgili lisansüstü eğitim programı bulunmayan Harp Akademileri (HARPAK) Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN)⁶⁰, Sabancı Üniversitesi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi (TOBB ETÜ), İstanbul Aydın Üniversitesi ve İstanbul Gelişim Üniversitesi’nde güvenlik, çatışma çözümü ve strateji gibi konularda lisansüstü eğitim verilmektedir. Bunun yanında, Ankara ve İstanbul’da faaliyet gösteren 30’a yakın düşünce kuruluşu ve araştırma merkezinin terörizm konusunda araştırmalar yürüttüğünü, bunlardan yalnızca birinin “terörizm” başlığını taşıdığını ayrıca not etmek gerekir.⁶¹

⁵⁸ KHO SAVBEN, http://www.kho.edu.tr/akademik/enstitu/enstitu_genel_bilgi.html (Erişim Tarihi: 26.04.2016).

⁵⁹ Polis Akademisi Başkanlığı Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, <http://www.pa.edu.tr/Default.aspx?page=EgitimBirimleri&GUID=dc9fb08d-0a56-4861-896e-043125798cc6> (Erişim Tarihi: 26.04.2016).

⁶⁰ Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN), 25 Temmuz 2016 tarihli 669 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Millî Savunma Üniversitesine bağlı olarak Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (ATASAREN) adıyla faaliyetine devam etmektedir. Bu makalede adı geçen enstitü, çalışmanın kapsadığı dönemdeki ismi ile anılmıştır.

⁶¹ Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BILGESAM), Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA), Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM), Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Türkiye Ekonomik, Siyasal ve Stratejik Araştırmalar Merkezi (TESAM), Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) ve 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü ilk akla gelenler arasındadırlar. Detaylı bilgi için bkz. <http://www.bilgesam.org/en>; <http://www.orsam.org.tr/?c=orsam|english>; <http://www.setav.org>; <http://www.tasam.org/en>; <http://www.tepav.org.tr/en>; <http://tesam.org.tr>; <http://tese.org.tr/en/>; <http://21yyte.org/tr/> (Erişim Tarihi: 03.07.2017). Polis Akademisi bünyesinde 2007 yılında

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, Türkiye'de terörizm konusunda yapılan akademik çalışmalardan Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi'ne kayıtlı olan yüksek lisans ve doktora tezleri⁶² ile TR Dizin Sosyal ve Beşerî Bilimler Veritabanı'nda (SBBV)⁶³ listelenen ve genel ağ erişimi olan akademik makaleler analiz edilmiştir. Tezler ve makaleler konu, kapsam ve yöntem açılarından incelenmiştir. Ayrıca araştırmacılar tarafından literatür taraması ve pilot çalışmaya⁶⁴ dayanarak geliştirilen soru kâğıdı kullanılarak 31 akademisyenle yarı yapılandırılmış mülakat yapılmıştır.⁶⁵

kurulan Uluslararası Terörizm ve Sınır Aşan Suçlar Araştırma Merkezi (UTSAM) 2015 yılından itibaren Uluslararası Terörizm ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi (UTGAM) adıyla faaliyetine devam etmektedir. Bkz. <http://www.pa.edu.tr> (Erişim Tarihi: 12.06.2017).⁶² Terörizm konusundaki tezler, araştırmacıların belirlediği anahtar kelimelerle YÖK Ulusal Tez Merkezi Internet sitesinde yapılan taramaya göre tespit edilmiştir. Taramada “terörizm”, “terör”, “PKK”, “Hizbullah”, “DHKP-C”, “TİKKO”, “El Kaide”, “HAMAS” ve “ASALA” kelimeleri ve kısaltmaları kullanılmış; Türkiye’de faaliyet gösteren/göstermiş ya da Türkiye’nin etki/ilgi alanında bulunan en aktif terörist örgütler [PKK, Türkiye Hizbullahı, Devrimci Halk Komünist Partisi Cephesi (DHKP-C), Türkiye İşçi ve Köylü Komünist Ordusu (TİKKO), Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY), Irak Şam ve İslam Devleti (DAEŞ, IŞİD), El Kaide ve ASALA] kapsama alınmıştır. Ulusal Tez Merkezine kayıtlı ve erişim izni olan tezler araştırmaya dâhil edilirken, yazarı tarafından kısıtlılık konularla ilgili erişim izni olmayanlar sadece genel değerlendirmeye dâhil edilmiştir.

⁶³ SBBV, Türkiye’de yayımlanan akademik dergilerin listelendiği TÜBİTAK-Ulusal Ağ ve Bilgi Merkezi’nce (ULAKBİM) tasarlanan bir endekstir. Bu çalışmada TR Dizin SBBV’de yer almayan, geçici süre faaliyet gösteren ve sadece kâğıt baskı yapan dergiler incelenmemiştir.

⁶⁴ Pilot çalışma KHO SAVBEN ve HARPAK SAREN’de öğrenim gören 10 doktora öğrencisi ile yapılmıştır.

⁶⁵ Araştırmada kullanılan soru kâğıdı sekiz açık uçlu, iki listeleme ve iki ölçek tipi olmak üzere toplam 12 sorudan oluşmaktadır. Mülakatların 16’sı yüz yüze, yedisi telefonla ve sekizi elektronik posta yoluyla yapılmıştır. Elektronik posta yoluyla cevaplanan açık uçlu sorular telefon görüşmesiyle teyit edilerek gözden geçirilmiştir. Araştırmada üçü kadın olmak üzere 31 katılımcı yer almıştır. Kartopu tekniği ile ulaşılan yedi profesör, dokuz doçent, altı yardımcı doçent, dokuz öğretim görevlisi/serbest araştırmacıya mülakat yapılarak anket uygulanmıştır. Katılımcıların %74’ünü üniversitelerdeki öğretim görevlileri, %26’sını ise askerî kurum ve enstitülerde görevli subaylar ile serbest araştırmacılar oluşturmaktadır.

Birincil ve ikincil kaynaklardan toplanan veriler; yüksek lisans/doktora tezleri, makaleler ve anket/mülakat olmak üzere üç farklı veri setine dönüştürülerek analize hazır hâle getirilmiştir. Tez ve makalelere göre hazırlanan veri setleri ile listeleme ve ölçek tipi sorulara verilen cevaplar betimsel istatistik ve içerik analiziyle; yarı yapılandırılmış mülakat sonucunda elde edilen bilgiler ise içerik ve söylem analizi ile değerlendirilmiştir.

3.2. Terörizmle İlgili Akademik Çalışmaların Konu ve Kapsamı

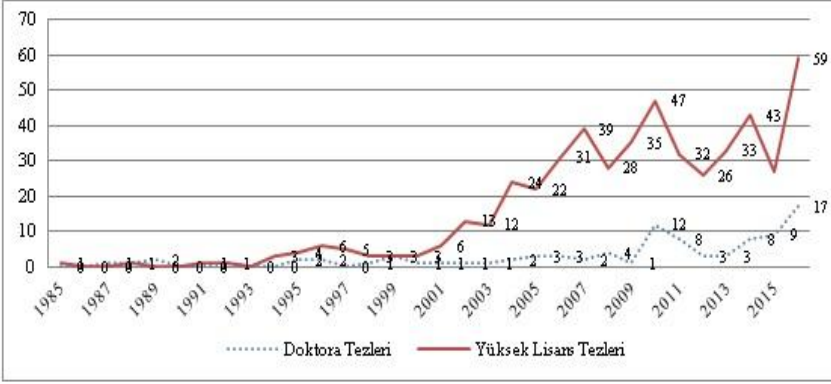
YÖK ulusal tez veri tabanında, Türkiye’de faaliyet gösteren/göstermiş veya Türkiye’nin ilgi/etki alanına giren terörist örgütlere ilişkin çeşitli anahtar kelime ve kısaltmalar kullanılarak yapılan taramada, ilk terörizm tezinin⁶⁶ yazıldığı 1985 yılı ile 2016 yılını kapsayan süreçte, 508’i yüksek lisans (%86), 92’si doktora (%14) olmak üzere terörizm konusunda yazılmış toplam 600 tez olduğu görülmüştür.⁶⁷ Tezlerin türleri ve yıllara göre dağılımları Grafik-2’dedir.

Üç akademisyen haricinde katılımcıların terörizm üzerine doktora tezi, kitap, kitap bölümü veya makale yazarlığı, tez danışmanlığı ve ders verme gibi akademik tecrübesi bulunmaktadır. 31 katılımcıdan alınan bilgilere göre doyum noktasına ulaşıldıktan sonra mülakat ve anketlere son verilmiştir. Nitel araştırmalarda geçerlilik ve doyum noktası konusundaki tartışmalar için bkz. John W. Creswell and Dana L. Miller, “Determining Validity in Qualitative Inquiry”, *Theory into Practice*, 2000, Vol: 39, No. 3, pp. 124-130; Greg Guest, Arwen Bunce, and Laura Johnson, “How may Interviews are Enough? An Experiment with Data Saturation and Variability”, *Field Methods*, 2006, Vol: 18, No. 1, pp. 59-82.

⁶⁶ Türkiye’de terörizm konusunda yapılan ilk akademik araştırma “Ermeni terörü ve Türk kamuoyu” başlıklı yüksek lisans tezidir. Bkz. Süheylâ Savcı, *Ermeni terörü ve Türk kamuoyu*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1985.

⁶⁷ <http://www.tez.yok.gov.tr> (Erişim Tarihi: 14.06.2017). Tezlere ilişkin tüm bilgiler YÖK Ulusal Tez Merkezi genel ağ sayfasından temin edilerek nicel ve nitel tekniklerin kullanıldığı detaylı bir çalışma sonucu veri setine dönüştürülmüştür. Çalışmaya ilişkin tüm bulgu ve analizler bu veri setine dayanarak yapılmıştır.

Terörizm Çalışmaları:
Türkiye'deki Araştırmalara İlişkin Betimsel Bir Analiz

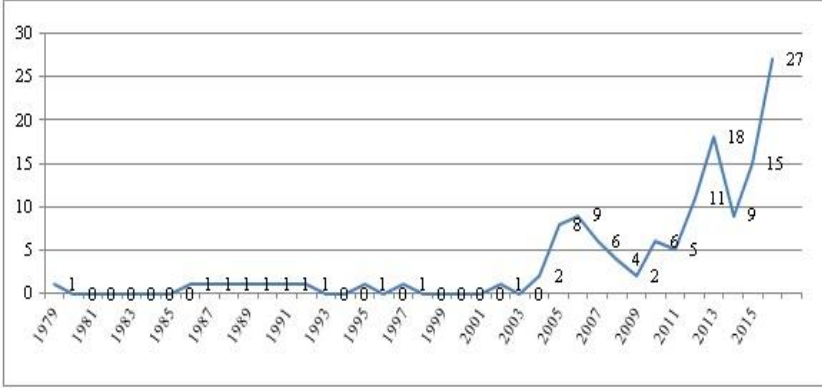
Grafik-2: Tezlerin Yıllara Göre Dağılımları.

Sisteme kayıtlı ilk tezin 1985 yılında yazıldığı dikkate alındığında, 2001 yılına kadar sadece 52 tezin (15 doktora, 37 yüksek lisans) yazılmış olması ve terörizm konusundaki tezlerin %91'inin (548 tez [77 doktora, 471 yüksek lisans]) 11 Eylül'den sonra kaleme alınmış olması dikkat çekicidir. Araştırmaların en yüksek noktalara ulaştığı 2010 ve 2016 yılları arasında 106'sı yüksek lisans ve 29'u doktora seviyesinde toplam 135 tez yazılmıştır. Bu bulgu ve özellikle çalışmalardaki artışın 11 Eylül'den sonraki dönemde gerçekleşmesi, Türkiye gibi 1970'li yıllardan itibaren terörist eylemlerine sahne olan bir ülke açısından şaşırtıcıdır.

Öte yandan, TR Dizin SBBV'de yapılan araştırma neticesinde sisteme kayıtlı olup en az bir kez terörizm konusunda makaleye yer veren 53 dergi olduğu, özellikle terörizm konusunda yayın yapan bir dergi bulunmadığı görülmüştür.⁶⁸ TR Dizin SBBV'ye kayıtlı bu

⁶⁸ Polis Akademisi bünyesinde 2005 yılında yayına başlayan *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*'nin 2015 yılından itibaren *Güvenlik Çalışmaları Dergisi* adıyla yayın hayatına devam ettiği, genel ağ erişiminin ise olmadığı tespit edilmiştir. Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı olup Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ile iltisaklı bulunan Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezince yayımlanan *Defence Against Terrorism Review* dergisi ise TR Dizin SBBV'ye kayıtlı olmadığı için araştırma kapsamına

dergilerde yayımlanan ve araştırma kapsamına giren 133 makalenin yıllara göre dağılımları Grafik-3'tedir.⁶⁹

Grafik-3: Makalelerin Yıllara Göre Dağılımları.

Tarihler incelendiğinde, 1979 yılında yayımlanan ilk makaleden⁷⁰ sonra yaklaşık 25 yıl görece durağan bir seyir izleyen makale sayısının 2003'ten itibaren yükseliş eğilimine girdiği, 2006 ve 2009 yılları arasındaki dönemsel azalış ile 2014 yılındaki azalış dışında artış eğiliminin devam ettiği görülmektedir. Makalelerin %92'sinin (124), yüksek lisans ve doktora tezlerinde olduğu gibi, 11 Eylül'den sonra yayımlanmış olması dikkat çekmektedir. Makale sayılarının en yüksek noktaya ulaştığı yıllar ise 2013 (18) ve 2016 (27) yılları olmuştur.

Her iki grafikte de görüleceği üzere, 2010'lu yıllar tez ve makale üretimi anlamında en yüksek sayılara sahip olmuştur. Bunun temel

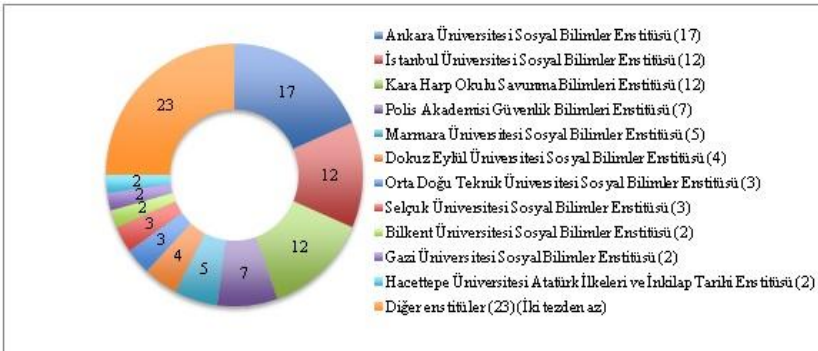
alınmamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.tmmm.tsk.tr> (Erişim Tarihi: 18.06.2017).

⁶⁹ Makalelere ilişkin bilgiler Yüksek Lisans ve Doktora tezleri için oluşturulan formata göre veri setine dönüştürülmüş, bulgu ve analizler bu veri setine dayandırılmıştır.

⁷⁰ Bkz. Özer Ozankaya, "Türkiye'de terörün etkenleri ve çözüm yolları", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 34, Sayı: 1, 1979, ss.51-61

Terörizm Çalışmaları:
Türkiye'deki Araştırmalara İlişkin Betimsel Bir Analiz

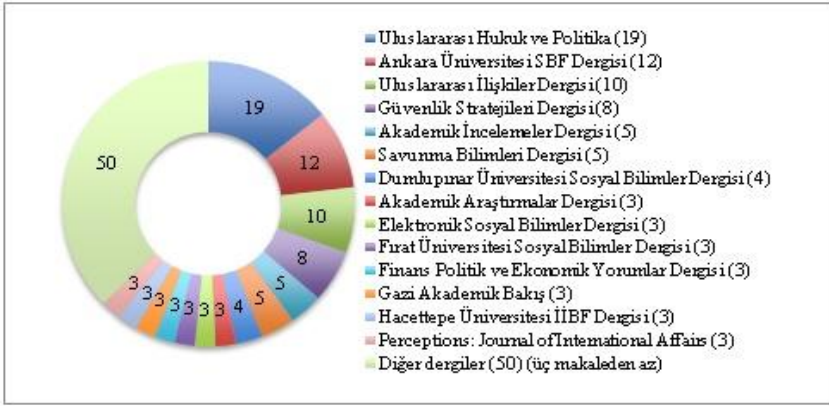
sebeplerinin, 11 Eylül sonrası akademik alanda terörizm araştırmalarına yönelen ilgi yoğunluğuyla, güvenlik kurumlarında 2000'li yılların başlarında faaliyete geçirilen enstitüler ile düşünce kuruluşları ve araştırma merkezlerinin sayısında ve faaliyetlerindeki artışla doğrudan ilgili olduğu söylenebilir. Nitekim araştırma kapsamındaki 92 doktora tezinin %20'sinin KHO SAVBEN (12), Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü (7) ve HARPAK SAREN (1)'de yazıldığı görülmektedir (Grafik-4). Makalelerde de benzer bir tablo ortaya çıkmakta; yazarların kurumları incelendiğinde ilk sıralarda Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, KHO SAVBEN, Emniyet Genel Müdürlüğü ve İçişleri Bakanlığı gelmektedir. Öte yandan makalelerin %22'sinin (29) devletin güvenlik kurumlarında çalışanlar tarafından kaleme alınmış olması da dikkat çekmektedir. Bu durum araştırma için yapılan mülakatta bir katılımcının “yayın yapanlar arasında önemli sayıda asker ve kolluk görevlisi olduğu” tespitini destekler niteliktedir.

Grafik-4: Doktora Tezlerinin Yazıldığı Enstitüler.

Terörizmle ilgili makalelere yer veren akademik dergilere bakıldığında (Grafik-5) ilk dört sırayı *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi (USAK)*, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *Uluslararası İlişkiler Dergisi* ve *Güvenlik Stratejileri Dergisi*'nin (HARPAK SAREN) aldığı görülmektedir. Terörizm konusundaki makalelerin %37'lik bölümü bu dergilerde yayımlanmıştır. Fakat veriler dikkatle incelendiğinde, *Ankara*

Üniversitesi SBF Dergisi'nin bu alanda yayın yapan en köklü dergilerden biri olması sebebiyle yüksek makale sayısına sahip olduğu ve 2000'li yıllardan sonra terörizmle ilgili sadece üç makaleye yer verildiği, 2000'li yılların başında yayın hayatına başlayan *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi* ile *Güvenlik Stratejileri Dergisi*'nde ise terörizm konusunda nispeten yüksek sıklıkta yayın yapıldığı dikkat çekmektedir.

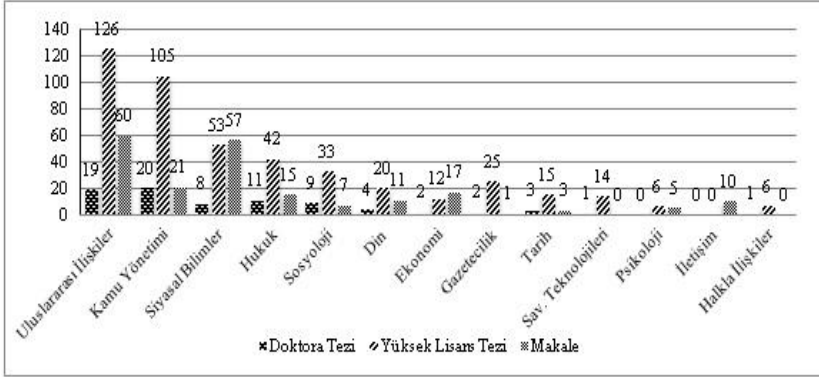
Grafik-5: Makalelerin Yayınlandığı Dergiler.

Terörizmle ilgili yayın sayılarında oluşan ve Grafik-2 ile Grafik-3'te belirtilen inişli çıkışlı eğilimin neden kaynaklandığı, mülakatlarda sorgulanan hususlardan biri olmuştur. Bu konuyla ilgili bir katılımcının “terörizmin cari bir sorun olduğu ve terörist örgütlerin yaptıkları eylemler hâlen devam ederken akademik yayın yapılmasının araştırmacı ve akademik dergilerin yayın kurulları açısından zor bir karar alınmasını gerektirdiği” ifadesini not etmek gerekir. Terörizm çalışmalarının en yoğun olarak yapıldığı yılların Türkiye açısından terörizmle mücadelede “çözüm süreci” olarak adlandırılan döneme denk gelmesi bu görüşleri destekler niteliktedir. Terörizm şiddeti yoğun olarak yaşanırken akademisyenlerin bu konuda taraf olma ya da “problemli alanlara girme” endişesiyle yayın yapmaktan çekinmeleri ve ortamın nispeten sakinleşmeye başladığı yıllarda yayın yapmaları mülakatlarda da belirtilen konular arasındadır. Bu hususu derinleştirmek adına tez ve

Terörizm Çalışmaları:
Türkiye'deki Araştırmalara İlişkin Betimsel Bir Analiz

makalelerin incelemesi sırasında alt problem alanlarına ilişkin soru cümlelerinden biri “Yayınlar Türkiye ile doğrudan ilgili konuları kapsıyor mu?” şeklinde oluşturulmuştur. Yapılan incelemede doktora ve yüksek lisans tezlerinin %54’ünün, makalelerin ise %62’sinin doğrudan Türkiye ile ilgili konuları kapsamadığı ortaya çıkmıştır. Bu yüksek oranlar yukarıdaki savları destekler niteliktedir. Terörizm kolay seçilen ve çalışılan bir akademik alan değildir.

Terörizm konusunda Türkiye’de yayımlanan akademik eserler azımsanmayacak sayıda olmasına ve bu konu enstitülerde bir program ya da lisans ve lisansüstü eğitim programlarına bir ders olarak girmesine rağmen, akademik alanın konumu hâlen tartışılmaktadır. Mülakatlarda katılımcılara bu yönde yöneltilen bir soruya %90 oranında “terörizmin bir çalışma alanı olduğu” cevabı verilmiştir. Bu alanda çalışma yapan akademisyenler terörizm alanının Türkiye’de henüz bir akademik disiplin hâline gelmediğini, fakat alanın birçok disiplinle ilgili olduğunu ifade etmiştir. Aynı konu tez ve makale veri tabanında incelendiğinde, katılımcıların görüşlerini destekler bulgulara ulaşıldığı görülmektedir (Grafik-6).

Grafik-6: Tez ve Makalelerin Temel Bilim Alanlarına Göre Dağılımları.

Türkiye’de yazılmış 600 tez ve 133 makale 45 farklı akademik bilim dalıyla ilişkilidir.⁷¹ Grafik-6’da görülen ve terörizmin birçok disiplinin ilgi alanına girdiğini doğrulayan veriler genel toplamlar üzerinden incelendiğinde, yayınların %76’sinin (555 tez ve makale) uluslararası ilişkiler, kamu yönetimi, siyasal bilimler, hukuk, sosyoloji ve din alanında yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Bu dağılımda en büyük payı %56’lık (409 tez ve makale) oran ile uluslararası ilişkiler, kamu yönetimi ve siyasal bilimler almaktadır. Grafikteki veriler mukayeseli olarak analiz edildiğinde, yayın türlerine göre farklı dağılımlar göze çarpmaktadır. Yüksek lisans tezlerinde ilk üç sırayı uluslararası ilişkiler, kamu yönetimi ve siyasal bilimler alırken; doktora tezlerinde bu sıralama kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler ve hukuk şeklindedir. Makaleler ise farklı bir dağılım sergilemekte; uluslararası ilişkiler, siyasal bilimler ve kamu yönetimi ilk sıralarda yer almaktadır. Makalelerde görece yüksek bir oranda kapsama alınan ekonomi ve din alanlarının doktora tezlerinde küçük bir oranla alt sıralarda olduğu; İletişim alanında yayımlanmış 10 makaleye karşın tezlerde bu alanda hiç çalışma yapılmamış olduğu görülmektedir. Yine grafikte dikkat çeken diğer husus, savunma teknolojileri ve halkla ilişkiler alanlarına ilişkin yayımlanmış makale bulunmamasıdır. Öte yandan, 92 doktora tezinden 37’sinin (%40), 508 yüksek lisans tezinden de 176’sının (%35) yazarları tezlerini birden çok bilim alanı ile ilişkilendirerek çok disiplinli bir çalışmaya işaret etmiştir. Makalelerin ise 116’sı (% 87) iki ve daha çok disiplinle ilişkilendirilmiştir.

Alanın çok disiplinli ya da disiplinler arası bu yapısı mülakatlara katılan akademisyenlerin tamamına yakını tarafından dile getirilmiştir. Bunun üzerine katılımcılara terörizmi hangi disiplinin bir alt çalışma alanı/disiplini olarak gördükleri ve bunları sıralamaları istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar uluslararası ilişkiler, siyasal bilimler, sosyoloji, psikoloji, hukuk, kamu yönetimi, tarih ve ekonomi şeklinde

⁷¹ Doktora ve yüksek lisans tezlerinin hangi akademik temel bilim alanına ilişkin olduğu, yazarlar tarafından YÖK tez veri tabanına kaydedilmektedir. Makalelerle ilgili böyle bir uygulama bulunmadığından, makalelerin ilgili olduğu temel bilim alanları araştırmacılar tarafından belirlenmiştir.

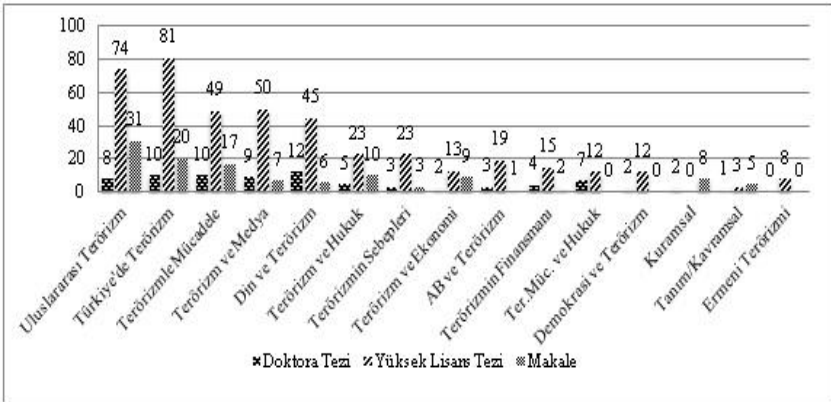
sıralanmıştır.⁷² Bu sıralamadan da görülebileceği gibi, alan birçok disiplinle ilişkili görülmüş, fakat büyük çoğunluk terörizmi sırasıyla uluslararası ilişkiler, siyaset bilimler ve sosyoloji disiplini altında gördüğünü ifade etmiştir. Bu bulguların, uluslararası ilişkiler ve siyasal bilimler alanları dışında, Grafik-6'daki verilerle çok uyumlu olduğunu söylemek zordur; çünkü katılımcıların beklentilerine göre dördüncü sırada yer alan psikoloji alanı, terörizm konusundaki tez ve makalelerde nadiren tercih edilen araştırma alanı olarak dikkat çekmektedir. Yine yayınlarda ilk üç sırada yer alan kamu yönetimi alanının mülakatlardan elde edilen verilere göre altıncı sırada çıkmasının sebebinin katılımcı profilinden kaynaklandığı düşünülmektedir; çünkü mülakat yapılan akademisyenlerin büyük çoğunluğu uluslararası ilişkiler bilim alanında akademik derece sahibidir.

Literatür kısmında tartışıldığı gibi, terörizmin genel olarak birçok akademik disiplinin ilgilendiği bir çalışma alanı olarak görüldüğü, bu bakımdan terörizm konusunun “disiplinler arası” bir araştırma alanı olmaktan ziyade “çok disiplinli” bir alan olduğu ortaya çıkan bulgulardan biridir. İncelenen veriler de, Türkiye’de üretilen terörizm çalışmalarının çok disiplinli bir yapıda olduğunu göstermektedir. Özellikle uluslararası çalışmalarda alanın kendine has kavram ve kuramlarını oluşturmaya ve akademik derinlik kazanmaya başladığı görülse de, Türkiye’deki terörizm çalışmalarının henüz bu olgunluğa eriştiğini söylemek zordur. Bunun kanıtlarını yukarıdaki tartışma ve verilerde bulmak mümkün olmakla beraber, mülakatlardan çıkarılan bazı sonuçları da buraya eklemek gerekir. Örneğin katılımcılara sorulan “sizce terörizm çalışmalarının temel sorunu nedir?” sorusuna büyük çoğunluk “yetersiz alan bilgisi ve alana hâkimiyet” cevabını vermiştir. Başka bir deyişle, böyle bir çalışma alanının varlığı kabul edilmekle beraber, her disiplinden araştırmacının bu alanda yazı yazdığı ifade edilmiştir. Katılımcılardan biri bu durumu “patent almaya” benzetmiş ve kendi ifadesiyle “akademik camiada tanınmak, ilgili alanın doçentlik bilim alanı ya da anahtar

⁷² Cenker Korhan Demir ve Engin Avcı, 2017, op.cit. p. 14.

kelimesi olarak tanınmasından geçmektedir. Türkiye’deki terörizm çalışmaları hiçbir disiplinin altında geçmediğinden her araştırmacı kendine has usul ve yöntemlerle konuyu incelemektedir.” demiştir.

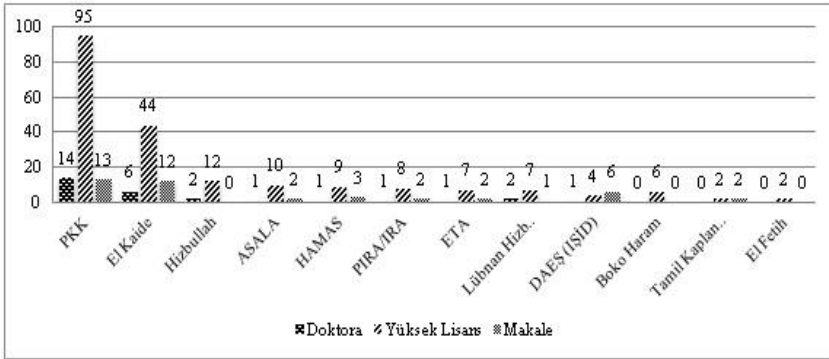
Araştırmada ulaşılan başka bir bulgu da, yazarların akademik yayınlarda inceledikleri temel konulara ilişkindir. Bu maksatla, doktora ve yüksek lisans tezleri ile makalelerin adlarında tematik kodlama yapılarak araştırmalarda odaklanılan konular tespit edilmeye çalışılmıştır (Grafik-7). Uluslararası terörizm, Türkiye’de terörizm, terörizmle mücadele, terörizm ve medya, din ve terörizm ilk beş sırayı alan konular olmakla birlikte, önceliklerin üç kategoriye göre farklılık gösterdiği; doktora tezlerinde din ve terörizm, yüksek lisans tezlerinde Türkiye’de terörizm, makalelerde ise uluslararası terörizm konularının ilk sırada yer aldığı görülmüştür. Bununla birlikte, yüksek lisans tezlerine konu edilen terörizmle mücadele ve hukuk, demokrasi ve terörizm ile Ermeni terörizmi konuları makale yazarlarının ilgi alanına girmemiş; bu konularda makale yazılmamıştır. Öte yandan sekiz makalede kuramsal konulara yer verilirken; yalnızca iki doktora tezinde kuramsal çalışma yapılması, yüksek lisans tezlerinde ise bu çalışmalara yer verilmemesi dikkat çekmektedir.

Grafik-7: Tez ve Makalelerin Adlarına Göre Yapılan Tematik Kodlama.

Terörizm Çalışmaları:
Türkiye'deki Araştırmalara İlişkin Betimsel Bir Analiz

Tez ve makalelerde ele alınan konulara ilave olarak, terörizm çalışmalarında incelenen örgütlerden başlıcaları Grafik-8'de sıralanmıştır. Üç kategori genel toplam üzerinden incelendiğinde PKK (122) ve El Kaide (62), en çok araştırmaya konu edilen örgütlerdir. Bununla birlikte, yüksek lisans tezlerine konu edilen ASALA, Boko Haram, ETA, HAMAS, Hizbullah, Lübnan Hizbullahı ve PIRA/IRA'nın doktora çalışmalarında ve makalelerde çok az ele alınması ya da hiç araştırma kapsamına alınmamış olması dikkat çekmektedir. Ayrıca, Aydınlik Yol, Aceh, Cemaat-i İslami, DAES (IŞİD), DHKP-C, El Fetih, El Şebab, FARC, FETÖ/PDY, HAGANA, Hariciler, Haşhaşinler, IRGUN, MEND, Nemesis, PYD, Sofu, Tamil Kaplanları, THKP-C, TKP-ML ve TİKKO ise en az bir tez veya makaleye konu olmuştur. Bu verilerde dikkat çekici bir nokta da, incelenen 29 örgütten 23'ünün Türkiye dışında faaliyet gösteren örgütler olmasıdır.

Grafik-8: Tez ve Makalelerde İncelenen Terörist Örgütler.

Doktora tezlerinin danışmanlarına ilişkin bilgiler analiz edildiğinde, bir öğretim üyesinin 10, dört öğretim üyesinin iki, 74 öğretim üyesinin ise yalnızca bir kez terörizm konusunda doktora tezi yönettiği görülmektedir. Bu veri doğrultusunda terörizm alanına eğilen yeterli sayıda öğretim üyesinin olmadığı söylenebilir. Doktora tezi yöneten öğretim üyelerinin çoğunluğunun doktora tezi veya doçentlik alanının

uluslararası ilişkiler olması ayrıca dikkate alınması gereken bir konudur. Benzer şekilde, makale yazarlarına ilişkin veriler incelendiğinde; üç yazarın üç makale, beş yazarın iki makale ve 176 yazarın yalnızca bir makale yazdığı veya makaleye katkıda bulunduğu, 41 makalenin ise birden çok yazar tarafından kaleme alındığı görülmektedir. Bu veriler göstermektedir ki, Türkiye’de terörizmle ilgili yayın yapma konusunda devamlılık gösteren ve uzmanlaşan akademisyen sayısı da oldukça azdır. Bu durumun terörizm konusunda nitelikli bilimsel eser üretilmesinin önünde büyük bir engel oluşturduğu düşünülmektedir.

3.3. Terörizmle İlgili Akademik Yayınlarda Yöntem

Bilimsel araştırmaları farklı şekillerde tasnif etmek mümkündür. Örneğin; Kumar bilimsel araştırmaları uygulama, amaçlar/hedefler ve inceleme yöntemi gibi araştırma boyutlarını dikkate alarak sınıflandırmıştır. Yazar, uygulama açısından temel/saf ve uygulama; amaçlar/hedefler açısından betimsel, keşfedici, ilişkisel ve açıklayıcı; araştırılan bilginin tipi açısından ise nitel ve nicel araştırma olarak incelemiştir.⁷³ Bir başka çalışmada, araştırma yaklaşımları; temel felsefesi, amacı, yöntemi, süresi ve analiz birimi açısından değerlendirilerek tasnif edilmiştir. Buna göre, temel felsefesi açısından temel ve uygulamalı; amacı açısından keşfedici, açıklayıcı ve tanımlayıcı; yöntem açısından nicel ve nitel; süre açısından kesitsel ve boylamsal; analiz birimi açısından ise birey, grup, örgüt ve toplum kategorileri oluşturulmuştur.⁷⁴

Her iki yaklaşımın da üzerinde fikir birliği sağladığı noktalar dikkate alınarak ve bu çalışmanın amaçlarına hizmet etmek üzere akademik yayınlarda kullanılan yöntem; araştırmanın amacına, veri toplama araçlarına ve veri analiz tekniklerine göre sınıflandırılarak incelenmiştir. Bu kapsamda, araştırmanın amacına göre yapılan tasnifin içine betimsel, açıklayıcı ve keşfedici araştırmalar dâhil edilmiştir. Veri toplama araçlarına göre yapılan tasnif anket, gözlem, görüşme,

⁷³ Ranjit Kumar, 1999, *op.cit.*

⁷⁴ Sait Gürbüz ve Faruk Şahin, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 94.

Terörizm Çalışmaları:
Türkiye'deki Araştırmalara İlişkin Betimsel Bir Analiz

hayat hikâyesi, arşiv belgeleri, hukuki metin, veri tabanı ve açık kaynaklardan oluşmaktadır. Veri analiz tekniklerine göre yapılan tasnifte ise nitel ve nicel analiz teknikleri ile hem nicel hem nitel teknikleri içeren yayınları kapsayacak şekilde üç kategori oluşturulmuştur. Nitel analiz teknikleri içinde içerik ve söylem analizi; nicel analiz teknikleri içinde ise betimsel ve yordayıcı istatistik ve bunların kendine has teknikleri dâhil edilmiştir.⁷⁵

Yukarıda çizilen bu çerçeveye göre, doktora tezleri ve makalelere ilişkin elde edilen veriler Tablo-2'de sunulmuştur. Bu veriler ışığında doktora çalışmaları, keşfedici amaçlı (%48), açık kaynaklar ile mülakat ve hukuki metin gibi nitel verilere dayalı olma ve nitel analiz tekniklerinin tercih edildiği (%77) özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Makaleler ise betimsel amaçlı (%60), açık kaynaklar ile veri tabanlarına dayalı bilgiler içeren ve çoğunlukla nitel analiz tekniklerinin kullanıldığı (%78) çalışmalardan oluşmaktadır.

31
Güvenlik
Stratejileri
Yıl: 13
Sayı: 26

⁷⁵ Sınıflandırmalar birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılmamış, incelenen konunun kapsamına göre aralarında geçişkenlik yaşanabileceği ve aynı çalışmada birden çok araştırma amacı, veri toplama ve analiz tekniğine yer verilebileceği öngörülmüştür.

**Tablo-2: Akademik Yayınların
Araştırma Yöntemlerinin Türüne Göre Dağılımları.**

Araştırma Yönteminin Türü		<i>Doktora Tezi</i>		<i>Makale</i>	
		Sayısı (N=48)	Dağılımı (%)	Sayısı (N=133)	Dağılımı (%)
Amacına Göre	Betimsel	19	40	80	60
	Keşfedici	23	48	38	28
	Açıklayıcı	6	12	15	12
Veri Toplama Araçlarına Göre	Anket	4	8	5	0,4
	Gözlem	2	4	0	-
	Mülakat	13	27	7	0,5
	Hayat hikâyesi	4	9	0	-
	Arşiv belgeleri	2	5	2	-
	Hukuki metin	13	27	16	12
	Veri tabanı	2	5	21	16
	Açık kaynak	32	67	88	66
	Birden çok araç	19	40	1	-
Veri Analiz Tekniğine Göre	Nitel	37	77	104	78
	Nicel	3	6	17	13
	Nicel ve nitel	8	17	12	9

Tez ve makalelerde çoğunlukla betimsel ve keşfedici yöntemlerin tercih edilmesinin araştırmalarda kullanılan veri kaynakları ve veri toplama araçları ile yakından ilgili olduğu söylenebilir. Çünkü incelenen doktora tezlerinden sadece 19'u (yaklaşık %40'ı) birincil kaynaklara (anket, gözlem ve mülakat) dayanırken; 29 çalışma ikincil verilerden oluşmaktadır. 19 çalışmada birden çok veri toplama aracına başvurulmuşken; bu araçlar açık kaynak (32), hukuki metin (13), mülakat (13), hayat hikâyesi (4), anket (4), veri tabanı (2), arşiv belgeleri (2) ve gözlem (2) şeklinde sıralanmaktadır. Makaleler incelendiğinde ise, 133 makaleden sadece 12'sinde birincil kaynaklardan (anket ve

mülakat) veri toplandı; diğer araçların açık kaynak (88), veri tabanı (21), hukuki metin (16), arşiv belgeleri (2) şeklinde sıralandığı, sadece beş makalede birden çok veri toplama aracının kullanıldığı görülmektedir. Genel bir değerlendirmeye, Türkiye’deki terörizm araştırmalarının çoğunlukla ikincil veriler üzerine kurgulandığı söylenebilir. Bu konuda, araştırmacıların tercihlerinin yanında, terörizm konusuna uygun veri toplamadaki zorlukların da önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Nitekim bu husus mülakat yapılan akademisyenlerin çoğunlukla vurguladığı konuların başında gelmektedir.

Tez ve makalelerde kullanılan veriler ile veri toplama araçlarına bağlı olarak, veri analizlerinde çoğunlukla nitel veri analiz teknikleri ön plana çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle, tezlerin 37’sinde (%77), makalelerin 104’ünde (%78) nitel analiz teknikleri kullanılmıştır. Bununla birlikte, tezlerin sadece 11’inde (%23) (sekiz tezde hem nicel hem nitel; üç tezde yalnızca nicel veri analiz teknikleri), makalelerin ise 29’unda (12 makalede hem nicel hem nitel; 17 makalede nicel analiz teknikleri) nicel veri analiz teknikleri kullanılmıştır. Bu teknikler incelendiğinde, nicel tekniklerde betimsel istatistik; nitel tekniklerde ise söylem analizi ön plana çıkmaktadır. Bu bulgular terörizm araştırmacılarının nicel araştırma yöntemleri ve analiz teknikleri açısından donanımlarını artırmaları yönündeki ihtiyacı da ortaya koymaktadır. Nitel tekniklerin kullanıldığı makaleler detaylı incelendiğinde, 21’inde içerik analizi, 12’sinde söylem analizi, ikisinde söylem ve içerik analizi tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla geriye kalan 80 makalenin herhangi bir analiz tekniği kullanılmadan sadece literatür derlemesi şeklinde yazıldığı dikkat çekmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen 92 doktora tezinden yazarların erişime izin verdiği 48 tezin 14’ünde bilimsel yayınlarda bulunması tavsiye edilen⁷⁶ anahtar kelimelere yer verilmediği görülmüştür. Makalelerin ise 14’ünde anahtar kelimeye yer verilmemiş olması,

⁷⁶ Robert A. Day, *How to Write & Publish a Scientific Paper*, 5th Edition, Oryx Press, Phoenix, 1998. p. 19.

makale yazım tekniği ve dergi yazım kuralları açısından iyileştirmesi gereken bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir.

İncelenen makaleler, temel araştırma felsefesine göre, büyük oranda (%64) uygulama araştırmalarını (vaka incelemelerini) kapsamaktadır. Kuramsal ve kavramsal tartışmalar ise bu çalışmaların ardından gelmektedir. Kuramsal çekirdeğin oluşmasında bu tartışmaların önemli etkisi olduğu bilinmektedir.⁷⁷ Her ne kadar hâlihazırda terörizm üzerine yapılan akademik tartışmalar farklı disiplinlerdeki kuram ve kavramların terörizme bakış açısını yansıtırsa da, bu konudaki bilgi birikiminin alanın gelişmesinde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Terörizmle ilgili yayımlanan makaleler amaçlarına göre incelendiğinde, öncelikle yazılan eserlerin %50'ye yakınında çalışmanın amacının açıkça belirtilmediği vurgulanmalıdır. Amaçsız veya bir araştırma sorusuna dayanmayan çalışmaların akademik niteliği ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte, bu çalışmaların alana katkı sunması da mümkün görülmemektedir.

Ayrıca, yukarıdaki tablodan da takip edilebileceği gibi, makalelerin çoğunluğunun betimsel (%60) olması, alanın gelişiminin önünde ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yeni bilgi üretimi için akademik çalışma alanlarının keşfedici ve nedensellik ilişkileri kuran açıklayıcı çalışmalara gereksinimi vardır. Fakat bu tip çalışmaların üretilmesi için de araştırmacılar, özellikle birincil kaynaklardan toplanan verilere ihtiyaç duymaktadır. Bu konu terörizmle ilgili akademik çalışmaların en önemli sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Tablo-2'den de görülebileceği üzere anket, mülakat, gözlem gibi birincil kaynaklardan toplanan veri oldukça azdır. İncelenen makalelerde ise sorun sadece birincil kaynaklara ulaşma değil, büyük bir kısmının (%66) herhangi bir veriye dayanmamasıdır.

Nitekim bu husus yapılan mülakatlarda katılımcılar tarafından önem verilen hususlar arasında yer almıştır. Bu konuda yöneltilen "Türkiye'de yapılan terörizm çalışmalarında görülen yönetsel

⁷⁷ Ersel Aydınlı vd., 2009, a.g.e., s. 56-59.

problemler nelerdir?” sorusuna katılımcıların büyük bir fikir birliği içinde “veri temelli analizlerin yapılmaması”nı (ort.: 4,4; sd: 0,72) işaretleyerek katıldıkları; bunun hemen ardından “veri toplamanın zorluğu”nun geldiği (ort.: 4,1; sd: 1,27); “akademik çalışmaların yöntem eksikliğine sahip olmaları”nın ise önemli bir sorun olarak görüldüğü dikkat çekmektedir.

4. Sonuç

Terörizm oldukça eski bir güvenlik sorunu olmasına rağmen, çağdaş terörizm konusundaki uluslararası çalışmaların başlangıcı 1960’lı yıllara kadar uzanmaktadır. Türkiye’deki ilk akademik çalışmalar ise 1980’li yıllarda ortaya çıkmıştır. 11 Eylül saldırıları terörizmi uluslararası ve ulusal akademik çevreler için deyim yerindeyse “popüler” bir araştırma alanı hâline getirmiştir. Günümüze kadar geçen süreçte terörizm konusunda ciddi bir bilgi birikimi oluştuğu söylenebilir.

Bunun yanında, özellikle uluslararası ortamda, terörizmin akademik bir disiplin olup olmadığı konusunda kapsamlı tartışmalar yaşanmaktadır. Uluslararası terörizm çalışmaları, başlı başına akademik bir disiplin olma konusunda önemli göstergelere sahip olmuşsa da, bu durumu Türkiye’deki terörizm çalışmaları için söylemek zordur. Bunun önemli nedenlerinden biri, alanın “çok disiplinli” yapısı nedeniyle diğer disiplinlerin yaklaşımlarının, kavramlarının ve teorilerinin kullanılmasıdır. Alan henüz kendi araştırmacılarına, yazarlarına ve danışmanlarına sahip olamamıştır. Yayın yapanların çoğu, terörizm konusunda yalnızca bir makale yazmıştır. Bu nedenle uluslararası terörizm çalışmalarında oluşan terminoloji ve teorik birikimin Türkiye’deki çalışmalara yansıtılması mümkün olamamıştır.

Terörizm araştırmalarının diğer bir problemi, sosyal bilimlerin diğer alanlarından çok daha fazla “değer yüklü” olmasıdır.⁷⁸ Mülakatlardan elde edilen verilere dayanarak terörizm araştırmacılarının kendi hislerinden, değer yargılarından ve kimliklerinden etkilendiği söylenebilir. Bundan dolayı, akademisyenlerin terörizm gibi hassas bir konuda yayın yapma hususunda tereddüt gösterdiği değerlendirilmektedir. Bu tereddüt, kendini hiç araştırma yapmama ya da sorunsuz konu seçme

⁷⁸ Cenker Korhan Demir ve Engin Avcı, 2017, op.cit. p. 10.

şeklinde ortaya koymaktadır. Türkiye’de yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri ile yazılan makaleler konuları ve içerikleri açısından incelendiğinde, büyük çoğunlukla ülkedeki terörizm tehdidine veya terörist örgütlere ilişkin konulardan çok uluslararası terörizm konuları ile kavramsal, hukuki ve teknik konuların tercih edildiği görülmektedir.

Türkiye’deki terörizm çalışmaları bilimsel araştırma yöntemleri açısından da sorunlar taşımaktadır. Alanın en belirgin problemi araştırmaların çoğunlukla ikincil verilere ve literatür taramasına dayanmasıdır. Birincil kaynaklara ulaşmada karşılaşılan engeller, veri analizlerine de yansımakta; yayınlarda tatmin edici neticelere ulaşılamamaktadır. Bir örnek vermek gerekirse, Türkiye’de gerçekleşen terörist eylemlere ilişkin bir veri tabanı bulunmamaktadır. Birincil veri konusundaki kısıtlılık ve analizlerdeki yetersizlik terörizm konusunda yeterli sayıda ve kalitede yayın üretilmesine engel olmakta; bu nedenle yeni bilimsel bilgi üretmek yerine hâlihazırda bilinen ve çalışılan konular tekrar edilmektedir. Bu kısıtlılıkları besleyen bir konu da, terörizm tezlerinin en çok üretildiği bilim alanları olan uluslararası ilişkiler, siyasal bilimler, kamu yönetimi ve hukuk alanlarında çalışan akademisyenlerin çalışmalarında çoğunlukla nicel yöntem ve analizleri tercih etmemeleridir.

Öte yandan, yukarıda özetlenen problemler alanın gelişmesi için fırsat olarak ele alınabilir. Örneğin; terörizmle mücadelede sahada görev yapan uygulamacılar ile akademik bilgi birikimine ve bilimsel analiz altyapısına sahip olan farklı disiplinlerden akademisyenlerin müşterek araştırmalar yapması iyi bir başlangıç olabilir. Bunun yanında, güvenlik kurumları ile akademi ve araştırma merkezlerinin iş birliğiyle Türkiye’de terörizm olaylarına ilişkin güvenilir ve kapsamlı bir veri tabanı oluşturulması da alana önemli katkı sağlayacaktır. Ayrıca, bu fırsatlar terörizm konusunda yayın yapan akademik dergilerin faaliyete geçirilmesine de imkân sağlayabilir.

Aslında, alanın çok disiplinli yapısı; terörizm konusuna odaklanan yeterli sayıda ve donanımda akademisyenin yetiştirilememesi; güvenilir ve geçerli veri konusundaki problemler; birincil kaynaklardaki ve nicel analizlerdeki eksiklik terörizm konusundaki uluslararası literatürde sıklıkla vurgulanan konuların başında gelmektedir. Uluslararası alanda bu sorunların çözümü konusunda veri tabanları geliştirilmesi; sayısal

temelli araştırmalar yapılması ve terörizm araştırmalarının desteklenmesi başta olmak üzere önemli çaba gösterilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Türkiye'deki terörizm araştırmacılarının uluslararası alandaki araştırmacıların daha önce tecrübe ettiği zorluklarla yüzleşmeye başladığı söylenebilir.

Summary

It is aimed to discover the academic condition and find out the points need to be improved on terrorism researches in Turkey. Beginning with the international studies, the contextual and methodological perspectives on the field have been examined. Three datasets have been developed for the study from preliminary and secondary sources in order to answer the research questions. The dissertations, theses, articles, and semi structured interviews with experts on terrorism studies in Turkey are the main sources to generate these datasets for the purposes of the study. The article presents its exploratory findings with the support of descriptive statistics, and further, gives some recommendations for future studies.

Although Turkey has experienced terrorism acts motivated from a wide range of causes since 1970s, the academic studies in helping understand the problem has commenced relatively late. The first studies on terrorism in Turkey appeared at the beginning of 1980s. Yet, these efforts hardly progress steadily, and the studies have remained immature for long years.

The terrorist attacks in USA on the 11th of September in 2001 have made boosting effect on the international terrorism studies. The research centers have been established, the courses in several academic degree programs have been delivered, and considerable number of academic pieces have been published. Thus, the accumulation of academic efforts over time has carried the research field of terrorism to a more stable place, and it evolved into a field of "terrorism researches" with its practical expertise and academic achievements.

Terrorism studies in Turkey has also gained momentum after 2001 attacks, despite its early beginning. After having examined the criteria to determine the academic situation of terrorism studies, the

article clearly reveals the growth of field especially in the last decade. Notwithstanding its improvements, there are also some drawbacks in the field. Particularly in methodological perspective, it seriously suffers from lack of primary sources, analytical analysis, and reliable data sources. These setbacks have left the field open to subjective interpretations without accessing primary sources or having the necessary firsthand knowledge of essential debates on the subject. Further, there are also some contextual and emotional difficulties more than any other academic discipline faced by the researchers in the terrorism field. Therefore, the academics are not very eager to study on the issues specifically focused on Turkey. All of these problems have brought forth the different approaches of varied disciplines to the field of terrorism with their own methodology and contextual understanding.

So, terrorism studies in Turkey reflect the characteristics of a premature research field rather than being a stand-alone academic discipline. Nevertheless, there are also some rooms for improvement. By taking into consideration of accumulated academic knowledge and practical expertise on the field, it can be observed that there are many themes for improving the well-being of studies. Developing dataset on terrorist activities in Turkey, employing rigorous academic standards, and establishing research centers particularly focused on terrorism in Turkey might be argued as several essential issues among them.

Kaynakça

Kitaplar

AYDINLI, Ersel, Erol KURUBAŞ ve Haluk ÖZDEMİR, *Yöntem, Kuram, Komplo: Türk Uluslararası İlişkiler Disiplininde Vizyon Arayışları*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2009.

CROZIER, Brian, *The Rebels*, Chatto and Windus, London, 1960.

DEMİR, Cenker Korhan, *Sebeplerinden Mücadele Yöntemlerine Etnik Ayrılıkçı Terörizmin Analizi: PIRA, ETA, PKK*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2017.

- DAY, Robert A., *How to Write & Publish a Scientific Paper*, 5th Edition, Oryx Press, Phoenix, 1998.
- GÜRBÜZ, Sait ve Faruk ŞAHİN, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.
- KUMAR, Ranjit, *Research Methodology*, Sage Publications, London, 1999.
- SCHMID, Alex P., *Political Terrorism: A Research Guide to Concepts, Theories, Data Bases and Literature*, North-Holland Publishing, Amsterdam, 1984.
- SCHMID, Alex P. and Albert J. JONGMAN, *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*, Transaction Publishers, London, 1988.
- SCHMID, Alex P., (ed.), *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, London: Routledge, 2011.
- SILKE, Andrew, (ed.), *Research on Terrorism: Trends, Achievements and Failures*, Frank Cass, London, 2004.
- STAMPNITZKY, Lisa, *Disciplining Terror*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013.
- WILKINSON, Paul, *Political Terrorism*, The Macmillan Press, London, 1974.
- Makaleler**
- ACKERMAN, Gary A. and Lauren E. PINSON, “Speaking Truth to Sources: Introducing a Method for the Quantitative Evaluation of Open Sources in Event Data”, *Studies in Conflict & Terrorism*, 2016, Vol: 39, Nos. 7-8, 617-640.
- CRENSHAW, Martha “Current Research on Terrorism: The Academic Perspective”, *Studies in Conflict and Terrorism*, 1992, Vol: 15, No. 1, 1-11.
- CRENSHAW, Martha, “The Psychology of Terrorism: An Agenda for the 21st Century”, *Political Psychology*, 2000, Vol: 21, No. 2, 405-420.
- CRESWELL, John W. and Dana L. MILLER, “Determining Validity in Qualitative Inquiry”, *Theory into Practice*, 2000, Vol: 39, No. 3, 124-130.
- DEMİR, Cenker Korhan and Engin AVCI, “Turkish Terrorism Studies: A Preliminary Assessment”, *All Azimuth*, 2017, 1-23, <http://dx.doi.org/10.20991/allazimuth.321155>.

ERALP Atila, “Uluslararası İlişkiler Disiplininin Oluşumu: İdealizm-Realizm Tartışması”, Atila Eralp, (der.), *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1997.

FLEMING, Marie, “Propaganda by the deed: Terrorism and anarchist theory in late nineteenth-century Europe”, *Studies in Conflict and Terrorism*, 1980, Vol: 4, No. 1-4, 1-23.

FREEDMAN, Benjamin, “Terrorism Research Centres: 100 Institutes, Programs and Organisations in the Field of Terrorism, Counter-Terrorism, Radicalisation and Asymmetric Warfare Studies”, <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/123/html> (Erişim Tarihi: 13 Mayıs 2016).

GORDON, Avishag, “Terrorism and the Scholarly Communication System”, *Terrorism and Political Violence*, 2001, Vol: 13, No. 4, 116-124.

GORDON, Avishag, “Terrorism and Knowledge Growth: A Databases and Internet Analysis”, Andrew SILKE, (Ed.), *Research on Terrorism: Trends, Achievements and Failures*, Frank Cass, London, 2004.

GORDON, Avishag, “Terrorism as an Academic Subject after 9/11: Searching the Internet Reveals a Stockholm Syndrome Trend”, *Studies in Conflict and Terrorism*, 2005, Vol: 28, No. 1, 45-59.

GORDON, Avishag, “Transient and Continuant Authors in a Research Field: The Case of Terrorism”, *Scientometrics*, 2007, Vol: 72, No. 2, 213-224.

GORDON, Avishag, “Can Terrorism Become a Scientific Discipline? A Diagnostic Study”, *Critical Studies on Terrorism*, 2010, Vol: 3, No. 3, 437-458.

GUEST, Greg, Arwen BUNCE ve Laura JOHNSON, “How many Interviews are Enough? An Experiment with Data Saturation and Variability”, *Field Methods* 18, no. 1 (2006): 59-82.

GURR, Ted Robert, “Empirical Research on Political Terrorism: The State of the Art and How It Might Be Improved”, R.O. SLATER ve Michael STOHL, (Eds.), *Current Perspectives on International Terrorism*, Macmillan, London, 1988, 115-154.

HOFFMAN, Bruce, *Inside Terrorism*, New York, Columbia University Press, 2006.

- HULSSE, Rainer ve Alexander SPRENCER, "The Metaphor of Terror: Terrorism Studies in Constructivist Turn", *Security Dialogue*, 2008, Vol: 39, No. 6, 571-592.
- JACKSON, Robert, "Constructing Enemies: 'Islamic Terrorism' in Political and Academic Discourse", *Government and Opposition*, 2007, Vol: 42, No. 3, 394-426.
- JACKSON, Richard, "Knowledge, Power and Politics in the Study of Political Terrorism", Richard Jackson et al., (eds.), *Critical Terrorism Studies: A New Research Agenda*, Routledge, London, 2009.
- JACKSON, Richard, "The Study of Terrorism 10 Years After 9/11: Successes, Issues, Challenges", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2012, Vol: 8, No. 32, 1-16.
- JACKSON, Richard, "The Epistemological Crisis of Counterterrorism", *Critical Studies on Terrorism*, 2015, Vol: 8, No. 1, 33-54.
- JENSEN, Richard, "Daggers, Rifles and Dynamite: Anarchist Terrorism in Nineteenth Century Europa", *Terrorism and Political Violence*, 2004, Vol: 16, No: 1, 116-153.
- LENTINI, Pete, "Review Essay-Understanding and Combatting Terrorism: Definitions, Origins and Strategies", *Australian Journal of Political Science*, 2008, Vol. 43, No. 1.
- LUM, Cynthia, Leslie W. KENNEDY, and Alison SHERLEY, "Are counter-terrorism strategies effective? The results of the Campbell systematic review on counter-terrorism evaluation research", *Journal of Experimental Criminology*, 2006, Vol: 2, No. 4, 489-516.
- MERARI, Ariel, "Academic Research and Government Policy on Terrorism", *Terrorism and Political Violence*, 1991, Vol: 3, No. 1, 193-202.
- RANSTROP, Magnus. "Mapping Terrorism Studies After 9/11: An Academic Field of Old Problems and New Prospects", Richard Jackson et al., (eds.), *Critical Terrorism Studies: A New Research Agenda*, Routledge, London, 2009, 13-33.
- RAPOPORT, David C., "The Four Waves of Rebel Terror and September 11", Charles KEGLEY, (Ed.), *The New Global Terrorism*, Pearson, New Jersey, 2008, 36-52.
- REID, Edna O. F., "Evolution of a Body of Knowledge: An Analysis of Terrorism Research", *Information Processing and Management*,

1997, Vol: 33, No. 1, 91-106.

REID, Edna ve Hsinchun CHEN, “Domain Mapping of Contemporary Terrorism Research”, Hsinchun CHEN, Edna REID, J. SINAI, Andrew SILKE and Boaz GANOR, (Eds.), *Terrorism Informatics: Knowledge Management and Data Mining for Homeland Security*, Springer, New York, 2008, 3–26.

ROSS, Jeffrey Ian, “Taking Stock of Research Methods and Analysis on Oppositional Political Terrorism”, *The American Sociologist*, 2004, 26-37.

SAGEMAN, Marc, “The Stagnation in Terrorism Research”, *Terrorism and Political Violence*, 2014, Vol: 26, 565-580.

SATANA, Nil S., Molly INMAN ve Johanna Kristin BINNIR, “Religion, Government Coalitions, and Terrorism”, *Terrorism and Political Violence*, 2013, Vol: 25, No. 1, 29-52.

SCHMID, Alex P., “The Literature on Terrorism”, Alex P. Schmid, (ed.), *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, Routledge, London, 2011a, 457-474.

SCHMID, Alex P., “Introduction”, Alex P. Schmid, (ed.), *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, Routledge, London, 2011b, 1-37.

SCHMID, Alex P., “The Definition of Terrorism”, Alex P. Schmid, (ed.), *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, Routledge, London, 2011c, 39-98.

SIL, Rudra ve Peter KATZENSTEIN, “Analytical Eclecticism in the Study of World Politics: Reconfiguring Problems and Mechanisms across Research Traditions”, *Perspectives on Politics*, June 2010, Vol: 8, No. 2, 411-431.

SILKE, Andrew, “The Devil You Know: Continuing Problems with Research on Terrorism”, *Terrorism and Political Violence*, Winter 2001, Vol: 13, No. 4, 1-14.

SILKE, Andrew and Jennifer SCHMIDT-PETERSEN, “The Golden Age? What the 100 Most Cited Articles in Terrorism Studies Tell Us”, *Terrorism and Political Violence*, Vol.29, N.4, 2017, 692-712.

STAMPNITZKY, Lisa, “Disciplining an Unruly Field: Terrorism Experts and Theories of Scientific/Intellectual Production”, *Qual Sociol*, 2010, 1-19.

THORNTON, Thomas P., "Terror as a Political Agitation", Harry ECKSTEIN, (ed.), *Internal War: Problems and Approaches*, The Free Press of Glencoe, New York, 1964, 71-91.

TOROS, Harmonie and Jeroen GUNNING, "Exploring A Critical Theory Approach to Terrorism Studies", Richard JACKSON, Marie Breen SMYTH ve Jeroen GUNNING, (eds.), *Critical Terrorism Studies: A New Research Agenda*, London: Routledge, 2009.

WALTER, Eugene V., "Violence and The Process of Terror", *American Sociological Review*, Spring 1964, Vol: 29, No. 2, 48-257.

WEINBERG, Leonard, Ami PEDAHZUR, and Sivan HIRSCH-HOEFLE, "The Challenges of Conceptualizing Terrorism", *Terrorism and Political Violence*, 2004, Vol: 16, No. 4, 777-794.

İnternet Siteleri

Bilge Adam Stratejik Araştırmalar Merkezi (BILGESAM) İnternet Sitesi, <http://www.bilgesam.org/en> (Erişim Tarihi: 05.06.2017).

Global Terrorism Database. <http://www.start.umd.edu/gtd/> (Erişim Tarihi: 06.07.2017).

Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Resmî İnternet Sitesi, http://www.kho.edu.tr/akademik/enstitu/enstitu_gene_bilgi.html (Erişim Tarihi: 26.04.2016).

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) İnternet Sitesi, <http://www.orsam.org.tr/?c=orsa|english> (Erişim Tarihi: 05.06.2017).

Polis Akademisi Başkanlığı Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Resmî İnternet Sitesi, <http://www.pa.edu.tr/Default.aspx?page=EgitimBirimleri&GUID=dc9fb08d-0a56-4861-896e-043125798cc6> (Erişim Tarihi: 26.04.2017).

Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) İnternet Sitesi, <http://www.setav.org> (Erişim Tarihi: 13.06.2017).

Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi Resmî İnternet Sitesi. <http://www.tmmm.tsk.tr> (Erişim Tarihi: 18.06.2017).

TÜBİTAK-ULAKBİM Cahit Arf Bilgi Merkezi, <http://cabim.ulakbim.gov.tr/tr-dizin/> (Erişim Tarihi: 22.05.2016).

Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM) İnternet Sitesi, <http://www.tasam.org/en> (Erişim Tarihi: 13.06.2017).

44
Güvenlik
Stratejileri
Yıl: 13
Sayı: 26

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) İnternet Sitesi, <http://www.tepav.org.tr/en> (Erişim Tarihi: 05.06.2017).
Türkiye Ekonomik Siyasal ve Stratejik Araştırmalar Merkezi (TESAM) <http://tesam.org.tr> (Erişim Tarihi: 05.06.2017).
Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) İnternet Sitesi <http://tese.org.tr/en/> (Erişim Tarihi: 05.06.2017).
21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü İnternet Sitesi <http://www.21yytr.org/tr/> (Erişim Tarihi: 04.07.2017).
Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi, www.tez.yok.gov.tr (Erişim Tarihi: 14.06.2017).

